

ریاضی ۲

پایہ یازدہم
رشتہ علوم تجربی

مؤلف

علی اکبر طالبی

فرمول بیسٹ

فرمول پایان

۶

نمونه
امتحانی

۶۰۰

پرسش
تشریحی

۹۰

صفحه
درسنامه

+۱۲

ساعت
فیلم
آموزشی
ویژه
شب
امتحان

9 786220 307471

تهران، میدان انقلاب

نیش بازارچه کتاب

www.gajmarket.com

ن و القلم و ما یسطرون

کتاب پیش رو از مجموعه کتاب‌های فرمول بیست می‌باشد. هدف اصلی این مجموعه کتاب، ارائه آموزش‌های کامل همراه با مثال‌ها و تمرینات متنوع بر پایه کتاب درسی و در جهت تسلط و آمادگی برای امتحانات می‌باشد.

در این کتاب...

۱. تمام مطالب کتاب تو درس‌نامه‌ها پوشش داده شده، پس درس‌نامه‌ها رو خوب بخون و تمام مثال‌هاش رو حل کن. در ضمن نکته‌ها و فرمول‌ها رو خوب به خاطر بسپار.
۲. تمام تمرینات کتاب درسی مشابه‌سازی شده و امکان نداره سؤالی در امتحان مطرح بشه که خودش یا مشابهش رو در این کتاب ندیده باشید.
۳. چند دوره امتحان نهایی در آخر کتاب براتون آوردیم که برای امتحان پایان سال آماده بشید.
۴. برای جمع‌بندی و دوره کردن مطالب در شب امتحان، به فیلم‌های آموزشی ویژه شب امتحان که QR-code آن در ابتدای هر فصل اومده، مراجعه کن.

فهرست

FILM	پاسخ	درسنامه و سوالات
123 min	۱۲۶	۶ تا ۲۷
130 min	۱۴۲	۲۸ تا ۴۲
74 min	۱۵۴	۴۳ تا ۶۳
136 min	۱۶۹	۶۴ تا ۷۸
83 min	۱۷۹	۷۹ تا ۹۳
113 min	۱۸۹	۹۴ تا ۱۱۱
56 min	۱۹۷	۱۱۲ تا ۱۲۳

فصل اول: هندسه تحلیلی و جبر
فصل دوم: هندسه
فصل سوم: تابع
فصل چهارم: مثلثات
فصل پنجم: توابع نمایی و لگاریتمی
فصل ششم: حد و پیوستگی
فصل هفتم: آمار و احتمال

بارمبندی درس ریاضی ۲

نوبت دوم	نوبت اول	شماره فصل
۲	۶	اول
۲/۵	۶	دوم
۲/۵	۶	سوم
۳	۲	تا صفحه ۷۶
	-	صفحه ۷۷ به بعد
۳/۵	-	پنجم
۳/۵	-	ششم
۳	-	هفتم
۲۰	۲۰	جمع

امتحان نهایی

۲۰۶	آزمون ۱: خردادماه ۱۴۰۲ (نوبت صبح)
۲۰۷	آزمون ۲: خردادماه ۱۴۰۲ (نوبت عصر)
۲۰۹	آزمون ۳: خردادماه ۱۴۰۲ (غایبین موجه)
۲۱۰	آزمون ۴: شهریورماه ۱۴۰۲
۲۱۱	آزمون ۵: شهریورماه ۱۴۰۲ (غایبین موجه)
۲۱۳	آزمون ۶: خرداد ماه ۱۴۰۳
۲۱۵	پاسخنامه تشریحی آزمون ۱ تا ۶

1

بخش

درستامه

و سوالات تشریحی

فصل اول

هندسه تحلیلی و جبر

۱

ریاضی ۲

فصل اول کتاب شامل هندسه تحلیلی، معادله درجه دوم، سهمی، معادله گویا و معادله رادیکالی است. از این فصل در امتحان نوبت اول ۶ نمره و در امتحان خرداد، ۲ نمره و در شهریور و دی، ۲/۵ نمره سؤال مطرح می‌شود. این فصل دارای ۵ بسته است.

بسته ۴ و ۵

بسته ۳

بسته ۲

بسته ۱

برای استفاده از فیلم‌های آموزشی شب امتحان هر بسته QR-code های مقابل را اسکن کنید.

فیلم
شب
امتحان

بخش اول هندسه تحلیلی (معادله خط)

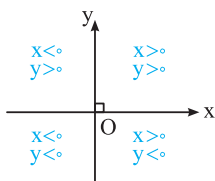
صفحه ۲ تا ۵ کتاب درسی

بسته اول

با معادله خط، رسم خط، نوشتن معادله خط، دو خط متقاطع، دو خط موازی و دو خط عمود آشنایی دارید. در این بسته، مطالب را یادآوری می‌کنیم و مسائلی را حل می‌کنیم.

الف معادله خط

برای تعیین یک نقطه از صفحه، از دستگاه محورهای مختصات دکارتی استفاده می‌کنیم. این دستگاه از دو محور عمود بر هم $X'Ox$ (محور x) و $y'Oy$ (محور y) تشکیل شده است و این محورها صفحه را به چهار ناحیه تقسیم می‌کنند که هر کدام از آن‌ها را یک ربع می‌نامند و به هر نقطه A از صفحه، یک زوج مرتب (x, y) از اعداد حقیقی متناظر می‌شود. x را طول نقطه و y را عرض آن می‌نامند. علامت x و y در چهار ناحیه در نمودار مقابل مشخص شده است:

نکته ۱ اگر نقطه‌ای روی محور x ها قرار داشته باشد، عرض آن صفر است، لذا مختصات آن به صورت $(x, 0)$ می‌باشد.

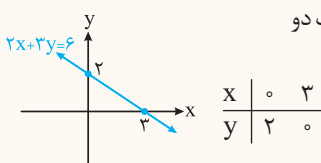
نکته ۲ اگر نقطه‌ای روی محور y ها قرار داشته باشد، طول آن صفر است، لذا مختصات آن به صورت $(0, y)$ می‌باشد.

معادله خط: معادله یک خط در دستگاه مختصات دکارتی به صورت $ax + by + c = 0$ است که در آن a و b هم‌زمان صفر نیستند، یعنی $a^2 + b^2 \neq 0$.

ب رسم خط

می‌دانیم از هر دو نقطه متمایز، فقط یک خط می‌گذرد، بنابراین می‌توان با داشتن معادله یک خط و مشخص کردن مختصات ۲ نقطه از خط، نمودار آن را در دستگاه محورهای مختصات رسم کرد.

سؤال نمودار خط به معادله $2x + 3y = 6$ را در دستگاه محورهای مختصات رسم کنید.

پاسخ در معادله به جای x ، دو مقدار دلخواه قرار می‌دهیم تا مقدار y به دست آید و از آن جا با مشخص شدن مختصات دو نقطه، خط را رسم می‌کنیم:

شیب خط

شیب یک خط برابر است با نسبت تفاضل عرض‌های هر دو نقطه دلخواه روی آن به تفاضل طول‌های همان دو نقطه. به عبارت دیگر اگر $A(x_A, y_A)$ و $B(x_B, y_B)$ دو نقطه روی یک خط باشند و $x_A \neq x_B$ باشد، آن‌گاه:

$$\text{شیب خط} = m = \frac{y_B - y_A}{x_B - x_A}$$

$$m = \frac{y_B - y_A}{x_B - x_A} = \frac{2 - (-4)}{3 - 1} = \frac{6}{2} = 3$$

مثال شیب خط گذرنده از نقاط $A(1, -4)$ و $B(3, 2)$ برابر است با:

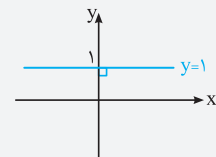
محاسبه شیب خط با داشتن معادله خط

۱ اگر معادله خط به صورت $ax + by + c = 0$ (یا $ax + by = c$) باشد و $b \neq 0$ ، آن‌گاه:

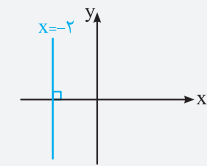
مثال شیب خط به معادله $2x + 3y = 1$ برابر $-\frac{2}{3}$ ضریب x است.

۲ اگر معادله خط به صورت $y = mx + h$ باشد، آن‌گاه شیب خط برابر m (ضریب x) است.

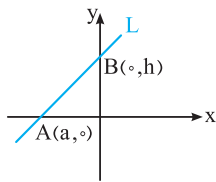
مثال شیب خط به معادله $y = -\frac{1}{4}x + 3$ برابر $m = -\frac{1}{4}$ است.

نکته ۱ اگر خط L موازی محور x ها باشد، در این صورت شیب خط برابر صفر است و اگر خط از نقطه (a, b) بگذرد، معادله آن به صورت $y = b$ است. به عنوان مثال، خط $y = 1$ موازی محور x ها است و شیب آن برابر صفر است.

۲ اگر خط L موازی محور y ها باشد، در این صورت برای خط L شیب تعریف نمی‌شود و اگر خط از نقطه (a, b) بگذرد، معادله آن به صورت $x = a$ است. به عنوان مثال، خط $x = -2$ موازی محور y ها است و این خط شیب ندارد.

طول از مبدأ و عرض از مبدأ خط راست

با توجه به شکل مقابل، خط L محور x ها را در نقطه $A(a, 0)$ قطع کرده است، a را طول از مبدأ خط L می‌گوییم. هم‌چنین خط L محور y ها را در نقطه $B(0, h)$ قطع کرده است، h را عرض از مبدأ خط L می‌گوییم.

نکته معادله خط با شیب m و عرض از مبدأ h به صورت $y = mx + h$ می‌باشد.

حالا می‌فواهیم معادله خط را بنویسیم. در دو حالت می‌توانیم معادله خط را بنویسیم و باید در تمام مسائل نوشتن معادله خط، شرایط یکی از این دو حالت را در نظر بگیریم.

نوشتن معادله خط

حالت اول اگر شیب خط و نقطه‌ای از خط را داشته باشیم، می‌توانیم معادله آن را بنویسیم. هرگاه شیب خط m باشد و خط از نقطه $A(x_1, y_1)$ بگذرد،

$$y - y_1 = m(x - x_1)$$

آن‌گاه معادله خط از رابطه مقابل به دست می‌آید:

سؤال معادله خطی را بنویسید که از نقطه $A(-1, 3)$ بگذرد و شیب آن برابر ۴ باشد.

پاسخ در رابطه $y - y_1 = m(x - x_1)$ ، به جای x_1 عدد -1 ، به جای y_1 عدد 3 و به جای m ، عدد 4 قرار می‌دهیم. داریم:

$$y - 3 = 4(x + 1) \Rightarrow y - 3 = 4x + 4 \Rightarrow y = 4x + 4 + 3 \Rightarrow y = 4x + 7$$

حالت دوم اگر مختصات دو نقطه از خط را داشته باشیم، می‌توانیم معادله آن را بنویسیم. هرگاه خطی از نقاط $A(x_1, y_1)$ و $B(x_2, y_2)$ بگذرد، آن‌گاه

شیب خط از رابطه $m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}$ به دست می‌آید و با در نظر گرفتن یکی از نقاط A یا B روی خط، مانند حالت اول معادله خط را می‌نویسیم و یا می‌توان

$$y - y_1 = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} (x - x_1), \quad x_2 \neq x_1$$

مستقیماً از رابطه مقابل استفاده کرد:

سؤال معادله خطی را بنویسید که از دو نقطه $(2, -5)$ و $(-2, 7)$ بگذرد.

پاسخ $m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{7 - (-5)}{-2 - 2} = \frac{12}{-4} = -3$, $A(2, -5) \Rightarrow y - (-5) = -3(x - 2) \Rightarrow y + 5 = -3x + 6 \Rightarrow y = -3x + 1$

نکته اگر $x_1 = x_2$ ، آن‌گاه معادله خط گذرنده از دو نقطه (x_1, y_1) و (x_2, y_2) به صورت $x = x_1$ است و اگر $y_1 = y_2$ ، آن‌گاه معادله خط به صورت $y = y_1$ می‌باشد.

ت وضعیت نسبی دو خط در صفحه

دو خط در صفحه یا موازی اند و یا متقاطع.

حالت اول: دو خط موازی

اگر دو خط همدیگر را قطع نکنند و یا بر هم منطبق باشند، دو خط موازی اند.

نکته اگر دو خط با هم موازی باشند، آن‌گاه شیب آن‌ها با هم برابر است و برعکس.

سؤال معادله خطی را بنویسید که از نقطه $(3, -4)$ بگذرد و موازی خط $5x - 3y = 1$ باشد.

پاسخ شیب خط $5x - 3y = 1$ برابر $\frac{5}{3}$ است. از آن جایی که شیب دو خط موازی با هم برابرند، پس باید معادله خطی را بنویسیم که از نقطه $(3, -4)$ می‌گذرد و شیب آن برابر $\frac{5}{3}$ است:

$y - (-4) = \frac{5}{3}(x - 3) \xrightarrow{\times 3} 3(y + 4) = 5(x - 3) \Rightarrow 3y + 12 = 5x - 15 \Rightarrow 3y - 5x + 27 = 0$

حالت دوم: دو خط متقاطع

اگر دو خط در صفحه موازی نباشند، دو خط متقاطع اند. در واقع اگر دو خط در صفحه همدیگر را در یک نقطه قطع کنند، آن‌گاه می‌گوییم دو خط متقاطع هستند

و اگر $ax + by + c = 0$ و $a'x + b'y + c' = 0$ معادله دو خط در صفحه باشند، آن‌گاه با حل دستگاه دو معادله دو مجهولی $\begin{cases} ax + by + c = 0 \\ a'x + b'y + c' = 0 \end{cases}$ محل تلاقی دو خط به دست می‌آید.

سؤال معادله خطی را بنویسید که از محل تلاقی دو خط به معادلات $x + 2y = -5$ و $2x - y = 0$ و نقطه $(3, 5)$ می‌گذرد.

پاسخ ابتدا محل تلاقی دو خط را با حل دستگاه دو معادله دو مجهولی $\begin{cases} x + 2y = -5 \\ 2x - y = 0 \end{cases}$ به دست می‌آوریم:

$2 \times \begin{cases} x + 2y = -5 \\ 2x - y = 0 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x + 2y = -5 \\ 4x - 2y = 0 \end{cases} \Rightarrow 5x = -5 \Rightarrow x = -1 \xrightarrow{2x-y=0} -2 - y = 0 \Rightarrow y = -2$

بنابراین نقطه $(-1, -2)$ محل تلاقی دو خط است. برای نوشتن معادله خط داریم:

$\begin{cases} A(-1, -2) \\ B(3, 5) \end{cases} \Rightarrow m_{AB} = \frac{y_B - y_A}{x_B - x_A} = \frac{5 + 2}{3 + 1} = \frac{7}{4} \Rightarrow y + 2 = \frac{7}{4}(x + 1) \xrightarrow{\times 4} 4(y + 2) = 7(x + 1) \Rightarrow 4y - 7x + 1 = 0$

دو خط عمود بر هم

یکی از حالت‌های متقاطع بودن دو خط، عمود بودن آن است. با توجه به ویژگی مهم آن، سؤالات فوبی مطرح می‌شود.

نکته اگر m و m' شیب دو خط باشند و $mm' = -1$ ، آن‌گاه دو خط بر هم عمودند. بنابراین شیب دو خط عمود بر هم، عکس و قرینه هم می‌باشند.

سؤال معادله خطی را بنویسید که از نقطه $(-1, 4)$ بگذرد و بر خط به معادله $y = -2x + 3$ عمود باشد.

پاسخ شیب خط $y = -2x + 3$ برابر $m = -2$ است، پس شیب خط عمود بر این خط برابر $m' = -\frac{1}{m} = -\frac{1}{-2} = \frac{1}{2}$ می‌باشد. معادله خطی که از نقطه $(-1, 4)$ بگذرد و شیب آن $\frac{1}{2}$ باشد، به صورت زیر است:

$y - 4 = \frac{1}{2}(x + 1) \xrightarrow{\times 2} 2(y - 4) = (x + 1) \Rightarrow 2y - 8 = x + 1 \Rightarrow 2y - x - 9 = 0$

● در جاهای خالی عبارت مناسب قرار دهید.

۱. از هر دو نقطه متمایز ..... یک خط عبور می‌کند.
۲. اگر خط L ، محور x ها را در نقطه با طول a قطع کند، آن‌گاه a ، ..... خط L نامیده می‌شود و اگر خط L ، محور y ها را در نقطه با عرض b قطع کند، آن‌گاه b ، ..... خط L نامیده می‌شود.
۳. معادله خط گذرنده از نقطه $(0, 7)$ و شیب -2 برابر ..... است.
۴. دو خط موازی دارای ..... برابر هستند.

● درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.

۵. شیب خط $11 = 2x + 5y$ برابر $-\frac{2}{5}$ است.
۶. شیب هر خط موازی با محور x ها برابر یک است.
۷. دو خط $1 = x + 2y$ و $3 = 2x + y$ برهم عمود هستند.
۸. نمودار هر یک از خط‌های زیر را رسم کنید.

(شهریور ۱۴۰۲)

(مشابه کار در کلاس ۲ صفحه ۲ کتاب درسی)

$$y = -2x + 5 \quad \text{آ} \quad 2x - y = 1 \quad \text{ب} \quad 3x + 4y = 12 \quad \text{پ} \quad x = -1 \quad \text{ت} \quad y = 4 \quad \text{ث}$$

۹. در هر یک از قسمت‌های زیر، معادله خط را بنویسید.
- آ شیب خط -4 و عرض از مبدأ آن برابر ۲ باشد.
- ب خط از نقاط $(1, 0)$ و $(-1, 2)$ بگذرد.

(مشابه کار در کلاس ۶ صفحه ۳ کتاب درسی)

ت خط از نقطه $(3, 0)$ بگذرد و با خط $5x + 3y = 2$ موازی باشد.

ث خط از نقطه $(4, 2)$ بگذرد و عمود بر خط به معادله $3x + 2y = 4$ باشد.

ج طول از مبدأ خط ۲ و عرض از مبدأ آن ۵ باشد.

۱۰. معادله خط گذرنده از نقطه $(-4, 1)$ و موازی خط گذرنده از دو نقطه $(5, 1)$ و $(-4, 3)$ را بنویسید.
۱۱. معادله خط گذرنده از نقطه $(3, 2)$ و عمود بر خط گذرنده از دو نقطه $(2, 0)$ و $(-1, 6)$ را بنویسید.
۱۲. معادله خط گذرنده از نقطه $(3, -2)$ و نقطه تلاقی دو خط به معادلات $4x - y = 1$ و $x + 2y = 7$ را بنویسید.
۱۳. وضعیت هر جفت از خطوط زیر را نسبت به هم مشخص کنید. (موازی، عمود یا متقاطع غیرعمود)

(مشابه کار در کلاس ۱ صفحه ۴ کتاب درسی)

$$L_1: -3x + 5y = 1, \quad L_2: 3x - y = 1, \quad L_3: 5x + 3y = 7, \quad L_4: 6x = 2y + 5$$

(مشابه کار در کلاس ۲ صفحه ۴ کتاب درسی)

۱۴. دو خط به معادلات $3x + (2m + 1)y = 4$ و $mx + 7y = 11$ داده شده است.

آ مقدار m را طوری به دست آورید که دو خط با هم موازی باشند.

ب مقدار m را طوری به دست آورید که دو خط بر هم عمود باشند.

۱۵. مقدار m را طوری به دست آورید که دو خط به معادلات $2x + (-m + 4)y = 3$ و $(5 + 3m)x + (m^2 + 4)y = 7$ با هم موازی باشند.

۱۶. خط گذرنده از دو نقطه $(m, 2m)$ و $(1, -1)$ بر خط به معادله $2x - 5y = 7$ عمود است. مقدار m را به دست آورید.

(مشابه کار در کلاس ۳ صفحه ۴ کتاب درسی)

۱۷. مربع $ABCD$ که $A(4, 1)$ و $B(6, 2)$ دو رأس مجاور آن هستند، مفروض است.

آ شیب ضلع AB را بیابید و معادله آن را بنویسید.

ب شیب ضلع BC را به دست آورید و معادله آن را بنویسید.

پ اگر $D(-1, 11)$ یک رأس دیگر این مربع باشد، مختصات رأس C را مشخص کنید.

۱۸. مقدار a را طوری به دست آورید که نقاط $(3, 1)$ ، $(5, -3)$ و $(a, 2a - 1)$ روی یک خط راست قرار داشته باشند.

۱۹. مقدار m را طوری به دست آورید که سه خط به معادله‌های $x + 3y = -1$ ، $3x - 2y = 8$ و $(m + 1)x + my = 7$ از یک نقطه بگذرند.

۲۰. مربع $ABCD$ که $A(-3, -1)$ و $B(0, 2)$ دو رأس مجاور آن هستند، مفروض است.

آ معادله ضلع AB را بنویسید.

ب اگر $C(3, a)$ و $D(0, 2a - 2)$ دو رأس دیگر مربع باشند، مختصات رأس‌های C و D را بیابید.

در این بسته، مسائلی چون فاصله دو نقطه، ممتصات نقطه وسط پاره‌خط، قرینه نقطه نسبت به نقطه دیگر، معادله عمود منصف و فاصله نقطه از خط را مطرح و به آن‌ها پاسخ می‌دهیم.

الف فاصله دو نقطه

۱ اگر A و B دو نقطه هم‌عرض در صفحه باشند، آن‌گاه:

$$AB = |x_B - x_A|$$

۲ اگر C و D دو نقطه هم‌طول باشند، آن‌گاه:

$$CD = |y_D - y_C|$$

مثال فاصله بین دو نقطه هم‌طول A(۵, -۲) و B(۵, ۷) برابر است با:

$$AB = |7 - (-2)| = |7 - (-2)| = 9$$

۳ فاصله دو نقطه A(x_۱, y_۱) و B(x_۲, y_۲) برابر است با:

$$AB = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$$

سؤال ۱ فاصله بین دو نقطه (۳, ۲) و (-۱, ۰) را به دست آورید.

۲ اگر نقاط A(-۱, ۴) و B(۳, ۳) دو رأس مجاور یک مربع باشند، محیط و مساحت مربع را به دست آورید.

پاسخ ۱ با فرض A(۳, ۲) و B(-۱, ۰) داریم:

$$AB = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2} = \sqrt{(-1 - 3)^2 + (0 - 2)^2} = \sqrt{16 + 4} = \sqrt{20} = \sqrt{4 \times 5} = 2\sqrt{5}$$

۲ فاصله بین دو نقطه A و B، طول ضلع مربع می‌باشد:

$$a = BA = \sqrt{(-1 - 3)^2 + (4 - 3)^2} = \sqrt{16 + 1} = \sqrt{17}$$

$$17 = a^2 = \text{مساحت مربع} \quad \text{و} \quad 4a = 4\sqrt{17} = \text{محیط مربع}$$

نکته فاصله نقطه A(x_۱, y_۱) تا مبدأ مختصات برابر $OA = \sqrt{x_1^2 + y_1^2}$ است. به عنوان مثال، فاصله نقطه (۶, ۸) تا مبدأ مختصات برابر

$$10 = \sqrt{6^2 + 8^2} = \sqrt{100} \text{ می‌باشد.}$$

دایره: مجموعه‌ای از نقاط در صفحه که فاصله آن‌ها از نقطه‌ای ثابت در همان صفحه به نام مرکز، مقداری ثابت است. این مقدار ثابت را شعاع دایره می‌گوییم

و با R نشان می‌دهیم.

• اگر مختصات نقطه‌ای روی دایره و مرکز دایره داده شده باشد، فاصله بین این دو نقطه برابر اندازه شعاع دایره است.

سؤال دایره‌ای به مرکز (-۱, ۳) از نقطه (۵, ۲) گذشته است. شعاع این دایره را به دست آورید. آیا نقطه (۶, ۲) بر روی محیط این دایره قرار دارد؟ چرا؟

پاسخ فاصله هر نقطه روی دایره از مرکز دایره برابر اندازه شعاع دایره است. پس فاصله نقطه A(۵, ۲) روی دایره از نقطه O'(۳, -۱) (مرکز دایره)

برابر R است:

$$R = O'A = \sqrt{(5 - 3)^2 + (2 + 1)^2} = \sqrt{4 + 9} = \sqrt{13}$$

اگر فاصله نقطه B(۶, ۲) از نقطه O'(۳, -۱) برابر $R = \sqrt{13}$ شود، آن‌گاه نقطه B روی این دایره قرار دارد:

$$O'B = \sqrt{(6 - 3)^2 + (2 + 1)^2} = \sqrt{9 + 9} = \sqrt{18} \neq \sqrt{13} \Rightarrow \text{نقطه B روی این دایره قرار ندارد.}$$

ب مختصات نقطه وسط پاره خط

اگر بفوایم مختصات وسط دو نقطه و یا یک پاره خط را وقتی که مختصات آن‌ها را در اختیار داریم، به دست بیاوریم، از فرمول‌های زیر استفاده می‌کنیم.

$$x_M = \frac{x_A + x_B}{2}$$

۱ اگر A و B دو نقطه دلخواه روی محور x ها و M وسط AB باشد، آن‌گاه:

$$y_N = \frac{y_C + y_D}{2}$$

۲ اگر C و D دو نقطه دلخواه روی محور y ها و N وسط CD باشد، آن‌گاه:

۳ فرض کنیم A و B دو نقطه دلخواه در صفحه مختصات M وسط AB باشد. در این صورت:

$$M = \left(\frac{x_A + x_B}{2}, \frac{y_A + y_B}{2} \right) = \left(\frac{x_A + x_B}{2}, \frac{y_A + y_B}{2} \right)$$

سؤال نقاط A(5, -1)، B(-1, 3) و C(3, 5) رأس‌های مثلث ABC هستند.

۱ مختصات M، نقطه وسط ضلع AB را مشخص کنید.

۲ طول میانه CM را به دست آورید.

۳ معادله میانه CM را بنویسید.

پاسخ ۱ M وسط پاره خط AB است، بنابراین:

$$M = \left(\frac{x_A + x_B}{2}, \frac{y_A + y_B}{2} \right) = \left(\frac{5 - 1}{2}, \frac{-1 + 3}{2} \right) = (2, 1)$$

۲ طول پاره خط CM را با داشتن مختصات دو نقطه C و M به دست می‌آوریم:

$$C(3, 5), M(2, 1) \Rightarrow CM = \sqrt{(2-3)^2 + (1-5)^2} = \sqrt{1+16} = \sqrt{17}$$

۳ معادله خط گذرنده از نقاط C و M، معادله میانه CM است:

$$m_{CM} = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{1 - 5}{2 - 3} = \frac{-4}{-1} = 4, C(3, 5)$$

$$CM \text{ معادله: } y - 5 = 4(x - 3) \Rightarrow y - 5 = 4x - 12 \Rightarrow y - 4x + 7 = 0$$

پ قرینه یک نقطه نسبت به نقطه دیگر

اگر نقطه A را به نقطه M وصل کنیم و به همان اندازه امتداد دهیم تا به نقطه A' برسیم، آن‌گاه A' قرینه نقطه A نسبت به نقطه M است.

نکته ۱ اگر A' قرینه نقطه A(x_A, y_A) نسبت به نقطه M(x_M, y_M) باشد، آن‌گاه M وسط پاره خط AA' است و مختصات نقطه A' از فرمول

$$A'(2x_M - x_A, 2y_M - y_A)$$

مقابل به دست می‌آید:

مثال قرینه نقطه A(3, -1) نسبت به نقطه M(2, 4)، نقطه A' است که در آن:

$$A'(2x_M - x_A, 2y_M - y_A) = (2 \times 2 - 3, 2 \times 4 - (-1)) = (1, 9)$$

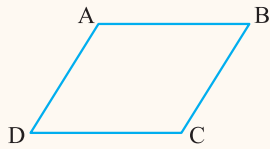
۲ قرینه نقطه P(α, β) نسبت به مبدأ مختصات، نقطه P'(-α, -β) است.

یکی از مسائلی که در تمرینات کتاب مطرح شده است این است که مختصات سه رأس یک مستطیل داده شده است و می‌فوایم مختصات رأس چهارم را به دست بیاوریم. برای این کار از نکته بعدی که برای متوازی‌الاضلاع گفته می‌شود، استفاده می‌کنیم.

$$\begin{cases} x_A + x_C = x_B + x_D \\ y_A + y_C = y_B + y_D \end{cases}$$

نکته ۱ اگر چهارضلعی ABCD متوازی‌الاضلاع باشد، آن‌گاه:

سؤال اگر $A(2, 1)$ ، $B(3, 4)$ و $C(-1, 5)$ سه رأس متوازی الاضلاع $ABCD$ با قطر AC باشد، مختصات رأس D را به دست آورید.

پاسخ مطابق شکل روبه‌رو، داریم:

$$\begin{cases} x_A + x_C = x_B + x_D \\ y_A + y_C = y_B + y_D \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 2 - 1 = 3 + x_D \\ 1 + 5 = 4 + y_D \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x_D = -2 \\ y_D = 2 \end{cases} \Rightarrow D(-2, 2)$$

نکته مربع، مستطیل و لوزی حالت خاصی از متوازی الاضلاع هستند، بنابراین نکته قبل برای آن‌ها نیز صادق است.

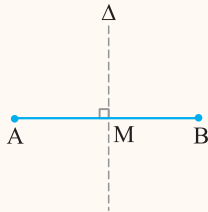
ت عمود منصف یک پاره خط

عمود منصف: عمود منصف پاره خط AB ، خطی است که از وسط پاره خط AB می‌گذرد و بر پاره خط AB عمود است.

نوشتن معادله عمود منصف یک پاره خط

برای نوشتن معادله عمود منصف پاره خط AB ، ابتدا مختصات نقطه M وسط AB را مشخص می‌کنیم و سپس شیب آن را که قرینه و عکس شیب خط گذرنده از نقاط A و B است، به دست می‌آوریم.

سؤال دو نقطه $A(3, 6)$ و $B(1, 2)$ مفروضند. معادله عمود منصف پاره خط AB را بنویسید.

پاسخ عمود منصف پاره خط AB از وسط آن می‌گذرد و بر آن عمود است:

$$M = \frac{A+B}{2} = \left(\frac{3+1}{2}, \frac{6+2}{2} \right) = (2, 4)$$

شیب خط Δ ، عکس و قرینه شیب خط AB است:

$$m_{AB} = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{2 - 6}{1 - 3} = 2 \Rightarrow m_{\Delta} = \frac{-1}{m_{AB}} = -\frac{1}{2}$$

معادله خط گذرنده از نقطه $(2, 4)$ با شیب $-\frac{1}{2}$ برابر است با:

$$y - 4 = -\frac{1}{2}(x - 2) \xrightarrow{\times 2} 2y - 8 = -x + 2 \Rightarrow 2y + x = 10$$

نکته یکی از ویژگی‌های مهم عمود منصف آن است که فاصله هر نقطه روی آن از دو سر پاره خط به یک فاصله است.

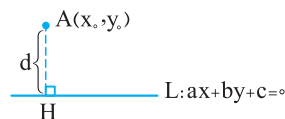
یکی از فرمول‌های خیلی مهم که باید آن را فقط کنیم، فاصله نقطه از خط است. از این فرمول علاوه بر به دست آوردن فاصله نقطه از خط، برای به دست آوردن فاصله بین دو خط موازی و طول ارتفاع در مثلث استفاده می‌کنیم.

ث فاصله نقطه از خط

● اگر A نقطه‌ای خارج از خط L باشد، فاصله A تا L برابر است با طول پاره خطی که از عمود A بر L رسم می‌شود، یعنی کوتاه‌ترین مسیر از A به L ؛ از فرمول زیر برای محاسبه فاصله نقطه از خط راست استفاده می‌کنیم:

● اگر مختصات نقطه A به صورت (x_0, y_0) و معادله خط L به صورت $ax + by + c = 0$ باشد، آن‌گاه:

$$d = \frac{|ax_0 + by_0 + c|}{\sqrt{a^2 + b^2}}$$

● برای استفاده از فرمول بالا، باید مراحل زیر را انجام دهیم:

۱ همه اجزای معادله خط در یک طرف تساوی باشند.

۲ در معادله خط به جای x ، طول نقطه (x_0) و به جای y ، عرض نقطه (y_0) را قرار می‌دهیم و مساوی صفر را حذف می‌کنیم و حاصل مثبت را در صورت کسر قرار می‌دهیم.

۳ ضرایب x (یعنی a) و y (یعنی b) را به توان ۲ می‌رسانیم و جذر آن را به دست می‌آوریم و حاصل را در مخرج کسر قرار می‌دهیم.

۴ نسبت عدد قسمت (۲) به قسمت (۳) فاصله بین نقطه و خط می‌باشد.

مشابه کار در کلاس ۲ صفحه ۹ کتاب درسی

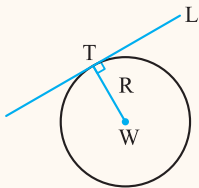
سؤال ۱ فاصله نقطه $A(3, 2)$ از خط به معادله $4x + 3y + 1 = 0$ را به دست آورید.

خط $5x - 12y + 4 = 0$ بر دایره‌ای به مرکز $W(2, -1)$ مماس است. اندازه شعاع دایره را بیابید.

در معادله به جای x ، 3 و به جای y ، 2 قرار می‌دهیم.

$$d = \frac{|4(3) + 3(2) + 1|}{\sqrt{4^2 + 3^2}} = \frac{19}{\sqrt{25}} = \frac{19}{5}$$

ضریب x ضریب y

اگر از مرکز دایره، خطی بر خط مماس رسم کنیم، در نقطه تماس، خط رسم شده بر خط مماس بر دایره عمود است.

پس فاصله W تا خط، برابر اندازه شعاع دایره است.

$$R = \frac{|5(2) - 12(-1) + 4|}{\sqrt{5^2 + (-12)^2}} = \frac{|10 + 12 + 4|}{\sqrt{25 + 144}} = \frac{26}{\sqrt{169}} = \frac{26}{13} = 2$$

پاسخ ۱

$$d = \frac{|c|}{\sqrt{a^2 + b^2}}$$

نکته ۱ فاصله مبدأ مختصات از خط به معادله $ax + by + c = 0$ برابر است با:

فاصله نقطه $A(x_0, y_0)$ از خط $x = a$ برابر $d = |x_0 - a|$ و از خط $y = b$ برابر $d = |y_0 - b|$ است.

مثال فاصله نقطه $A(3, 4)$ از خط $x = 2$ برابر $d = |3 - 2| = 1$ و از خط $y = -5$ برابر $d = |4 - (-5)| = 9$ می‌باشد.

فاصله بین دو خط موازی

برای به دست آوردن فاصله بین دو خط موازی، یک نقطه دلخواه روی یکی از خطوط در نظر بگیرید و فاصله آن را از خط دیگر به دست آورید.

سؤال ۱ فاصله بین دو خط موازی به معادلات $x + y - 3 = 0$ و $x + y = 5$ را به دست آورید.

$$x = 0 \Rightarrow y - 3 = 0 \Rightarrow y = 3 \Rightarrow A(0, 3)$$

پاسخ ۱ نقطه دلخواه روی خط $x + y - 3 = 0$ مشخص می‌کنیم:

فاصله نقطه $A(0, 3)$ تا خط به معادله $x + y - 5 = 0$ ، فاصله بین دو خط موازی می‌باشد:

$$d = \frac{|0 + 3 - 5|}{\sqrt{1^2 + 1^2}} = \frac{2}{\sqrt{2}} \times \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{2}} = \frac{2\sqrt{2}}{2} = \sqrt{2}$$

نکته ۱ برای به دست آوردن فاصله بین دو خط موازی، ابتدا ضرایب دو خط را یکسان می‌کنیم و داریم:

$$\begin{aligned} ax + by + c = 0 \\ a'x + b'y + c' = 0 \end{aligned} \xrightarrow[\text{دو خط موازی هستند.}]{\begin{matrix} a=a' \\ b=b' \end{matrix}} d = \frac{|c - c'|}{\sqrt{a^2 + b^2}}$$

بخش دوم هندسه تحلیلی

پرسش‌های تشریحی

بسته
۲

جاهای خالی را با عبارت مناسب پر کنید.

(شبه‌نهایی)

۲۱. قرینه نقطه $C(1, 2)$ نسبت به نقطه $M(-1, 4)$ برابر ..... است.

۲۲. فاصله نقطه $(-1, 2)$ از خط $3x - 4y + 6 = 0$ برابر ..... است.

(مشابه تمرین ۲ کتاب درسی صفحه ۹)

۲۳. اگر $A(3, -2)$ و $B(-1, 6)$ دو نقطه باشند،

آ طول پاره‌خط AB را به دست آورید.

ب فاصله مبدأ مختصات را از وسط AB به دست آورید.

(مشابه کار در کلاس ۱ صفحه ۶ کتاب درسی و تمرین ۳ صفحه ۹)

۲۴. نقاط $A(-4, 4)$ ، $B(0, 4)$ و $C(-2, 2)$ را در نظر بگیرید.

آ مثلث ABC را رسم کنید.

ب نشان دهید مثلث ABC مثلث متساوی‌الساقین و قائم‌الزاویه است.

پ مساحت مثلث را به دست آورید.

۲۵. نوع مثلث با رأس $(۲, ۰)$ ، $(۴, -۱)$ و $(۳, -۶)$ را مشخص کنید.

۲۶. اگر نقاط $A(۲, ۴)$ و $B(۵, ۸)$ دو رأس مجاور یک مربع باشند، محیط و مساحت مربع را به دست آورید.

۲۷. شخصی برای انجام یک عملیات بانکی نیاز به یک عابربانک دارد. اگر موقعیت این شخص نقطه $(۲, -۴)$ باشد و سه عابربانک با موقعیت‌های $(۲, ۵)$ ، $(۱, ۴)$ و $(۳, -۳)$ وجود داشته باشد، این شخص برای رسیدن هر چه سریع‌تر به عابربانک، کدام یک را باید انتخاب کند؟

(مشابه کار در کلاس ۲ صفحه ۶ کتاب درسی)

۲۸. دایره‌ای به مرکز $(-۱, ۲)$ ، از نقطه $(۴, ۲)$ گذشته است. شعاع دایره را محاسبه کنید. کدام یک از نقاط $(۳, -۵)$ و $(۴, -۱)$ روی این دایره قرار دارند؟ چرا؟

(خرداد ۱۴۰۲)

۲۹. اگر $A(۲, ۴)$ و $B(۴, -۲)$ دو سرقطر یک دایره باشند، مختصات مرکز دایره را بیابید.

۳۰. $A(۲, -۲)$ و $B(۴, ۴)$ دو انتهای یک قطر دایره‌ای هستند.

(خرداد ۱۴۰۲)

آ) اندازه شعاع و مختصات مرکز دایره را بیابید.

ب) آیا نقطه $(۰, ۲)$ روی این دایره قرار دارد؟ چرا؟

(مشابه کار در کلاس ۱ صفحه ۷ کتاب درسی)

۳۱. مثلث با رأس‌های $A(-۲, ۴)$ ، $B(۳, -۲)$ و $C(۵, ۴)$ را در نظر بگیرید.

آ) مختصات M ، نقطه وسط ضلع BC را مشخص کنید.

ب) طول میانه AM را به دست آورید.

پ) معادله میانه AM را بنویسید.

(مشابه کار در کلاس ۲ صفحه ۷ کتاب درسی)

۳۲. با توجه به مختصات نقاط داده شده، به سؤالات زیر پاسخ دهید.

آ) نقطه $M(۵, -۱)$ وسط پاره خط واصل بین دو نقطه $A(۳, ۲)$ و B است. مختصات نقطه B را بیابید.

ب) قرینه نقطه $A(-۳, ۴)$ را نسبت به نقطه $M(-۱, ۲)$ به دست آورید.

پ) قرینه نقطه B را نسبت به نقطه $(۳, ۰)$ مشخص کنید.

ت) قرینه نقطه $(-۳, ۵)$ را نسبت به مبدأ مختصات به دست آورید.

(مشابه تمرین ۵ صفحه ۹ کتاب درسی)

۳۳. نقاط $A(-۲, -۱)$ ، $B(۲, ۱)$ و $C(-۳, ۱)$ سه رأس از یک مستطیل هستند.

آ) مختصات رأس چهارم آن را مشخص کنید.

ب) مساحت مستطیل را به دست آورید.

۳۴. دو نقطه $A(۳, -۴)$ و $B(-۱, ۰)$ مفروض اند. معادله عمود منصف پاره خط AB را بنویسید.

۳۵. نقاط $(۲, ۰)$ و $(۴, ۲)$ دو رأس مقابل یک مربع هستند. معادله قطرهای این مربع را بنویسید.

۳۶. نقاط $A(۳, ۱)$ ، $B(-۱, ۳)$ ، $C(-۴, -۱)$ و $D(۴, -۱)$ مفروض اند. نقطه‌ای مشخص کنید که فاصله آن از هر چهار نقطه به یک اندازه باشد.

(مشابه تمرین ۶ صفحه ۹ کتاب درسی)

۳۷. فاصله نقطه $(۴, -۶)$ را از دو خط به معادلات $x = -۲$ و $y = ۵$ به دست آورید.

(مشابه کار در کلاس ۹ صفحه ۹ کتاب درسی)

۳۸. در هر قسمت مختصات یک نقطه و معادله یک خط داده شده است. فاصله نقطه تا خط را به دست آورید.

(مشابه کار در کلاس ۹ صفحه ۹ کتاب درسی)

$$\text{آ) } (۲, -۱) \quad \text{ب) } (-۴, ۵) \quad ۳x + ۴y + ۱ = ۰ \quad ۲x = y - ۴$$

۳۹. یکی از اضلاع مربع بر خط به معادله $y = ۲x - ۱$ واقع است. اگر نقطه $A(۳, ۰)$ یکی از رأس‌های این مربع باشد، مساحت مربع را به دست آورید.

(شهریور ۱۴۰۲)

۴۰. نقطه $A(۳, ۰)$ یکی از رئوس مربعی است که یک ضلع آن منطبق بر خط $L: y - x = ۵$ می‌باشد. مساحت این مربع را به دست آورید.

(خرداد ۱۴۰۲)

۴۱. اگر خط $-۱۰ = ۴x + ۳y$ بر دایره به مرکز $(۱, ۲)$ مماس باشد، اندازه شعاع دایره را بیابید.

(شهریور ۱۴۰۲)

۴۲. خط $۴x - ۳y = ۰$ بر دایره‌ای به مرکز $(۳, -۱)$ مماس است. مساحت دایره را محاسبه کنید.

(خرداد ۱۴۰۳)

۴۳. فاصله نقطه $A(-۲, ۲)$ از خط $۳x + ۴y - ۶ = ۰$ کدام است؟

(خرداد ۱۴۰۲)

$$۱) \quad -\frac{۴}{۵} \quad ۲) \quad \frac{۴}{۵} \quad ۳) \quad \frac{۸}{۵} \quad ۴) \quad \frac{۶}{۵}$$

(مشابه تمرین ۸ صفحه ۹ کتاب درسی)

۴۴. در هر یک از قسمت‌های زیر، ابتدا نشان دهید دو خط داده شده با هم موازیند و سپس فاصله بین آن‌ها را به دست آورید.

$$\text{آ) } ۴x - ۲y = ۵, \quad ۲x - y = ۱۱ \quad \text{ب) } ۲x + ۲y = ۷, \quad x = -y + ۴$$

۴۵. مثلث ABC را با رأس‌های $A(۲, ۰)$ ، $B(-۱, ۴)$ و $C(-۲, ۱)$ در نظر بگیرید.

آ) طول ارتفاع AH را به دست آورید.

ب) مساحت مثلث ABC را به دست آورید.

۴۶. اگر مسافت فیزیکی هر درجه طول و عرض جغرافیایی ۱۰ کیلومتر و طول و عرض جغرافیایی شهر A به ترتیب 45° و 37° و طول و عرض جغرافیایی شهر B به ترتیب 37° و 31° باشد، فاصله بین دو شهر A و B چند کیلومتر است؟
(مشابه تمرین ۹ صفحه ۱۰ کتاب درسی)

۴۷. فاصله نقطه $(3, 4)$ از خط $x + 3y = a$ برابر $\frac{3}{\sqrt{10}}$ است. مقدار a را به دست آورید.

۴۸. مثلث ABC با سه رأس $A(1, 4)$ ، $B(-2, -2)$ و $C(4, 2)$ مفروض است.

آ طول میانه AM را به دست آورید. معادله میانه وارد بر ضلع BC را به دست آورید.

ب معادله ارتفاع BH را محاسبه کنید. نقطه تلاقی میانه AM و ارتفاع BH را به دست آورید.

ث مساحت مثلث ABC را به دست آورید.

معادله درجه دوم

صفحه ۱۱ تا ۱۳ کتاب درسی

بسته سوم

با حل معادله درجه دوم در سال گذشته آشنا شده ایم. در این قسمت برای یادآوری هر ۴ روشی را که برای حل معادله استفاده می شود بیان می کنیم. این بسته شامل روش تغییر متغیر برای حل معادله، روابط بین ریشه ها و تشکیل معادله درجه دوم می باشد.

معادله درجه دوم

هر معادله به شکل $ax^2 + bx + c = 0$ را که در آن a، b و c اعداد حقیقی و $a \neq 0$ باشد، یک معادله درجه دوم می نامیم.

روش های حل معادله درجه دوم

۱. روش تجزیه

ویژگی حاصل ضرب صفر: اگر A و B دو عبارت جبری باشند و $AB = 0$ ، آن گاه حداقل یکی از این دو عبارت صفر است. به عبارت دیگر:

$$AB = 0 \Rightarrow A = 0 \text{ یا } B = 0$$

در حل معادله درجه دوم به روش تجزیه، ابتدا معادله درجه دوم را به حاصل ضرب دو عبارت جبری تجزیه کرده و سپس از ویژگی فوق استفاده می کنیم.

سؤال معادله $x^2 + 5x + 6 = 0$ را به روش تجزیه حل کنید.

پاسخ عبارت درجه دوم $x^2 + 5x + 6 = 0$ را به کمک اتحاد جمله مشترک تجزیه می کنیم. باید دو عدد مشخص کنیم که حاصل ضرب آن ها برابر ۶ و حاصل جمع آن ها برابر ۵ باشد. این دو عدد، ۲ و ۳ هستند. بنابراین:

$$x^2 + 5x + 6 = (x+2)(x+3) = 0 \Rightarrow \begin{cases} x+2=0 \\ x+3=0 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x=-2 \\ x=-3 \end{cases}$$

۲. روش ریشه گیری

ابتدا نکته زیر را که به قاعده ریشه گیری معروف بوده و در حل معادله درجه دوم به کار می رود، بیان می کنیم:

$$x^2 = a \Rightarrow x = \pm\sqrt{a}$$

نکته فرض کنید a یک عدد حقیقی و $a \geq 0$ باشد، در این صورت:

اگر در معادله درجه دوم $ax^2 + bx + c = 0$ ، $b = 0$ و اعداد a و c مختلف علامه باشند، برای یافتن ریشه های این معادله، می توان از این روش استفاده کرد. در واقع داریم:

$$ax^2 + c = 0 \Rightarrow ax^2 = -c \Rightarrow x^2 = -\frac{c}{a} \Rightarrow x = \pm\sqrt{-\frac{c}{a}}$$

توجه کنید که چون طبق فرض a و c مختلف علامه هستند، پس $-\frac{c}{a}$ مثبت بوده و در نتیجه معادله دارای دو جواب قرینه می باشد. بدیهی است که اگر a و c هم علامت باشند، معادله در این حالت ریشه نخواهد داشت.

سؤال معادله $(2x-1)^2 = 25$ را به روش ریشه گیری حل کنید.

$$(2x-1)^2 = 25 \xrightarrow{\text{روش ریشه گیری}} 2x-1 = \pm\sqrt{25} = \pm 5$$

هریک از معادله های $2x-1 = 5$ و $2x-1 = -5$ را حل می کنیم:

$$\begin{cases} 2x-1=5 \\ 2x-1=-5 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 2x=5+1 \\ 2x=-5+1 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 2x=6 \\ 2x=-4 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x=3 \\ x=-2 \end{cases}$$

۳. روش مربع کامل

مراحل حل یک معادله درجه دوم به روش مربع کامل، به صورت زیر است:

- ۱ جملات شامل مجهول x را در یک طرف نگه داشته و عدد ثابت را به طرف دیگر منتقل می‌کنیم.
- ۲ اگر ضریب x^2 عددی غیر از یک باشد، طرفین معادله را بر این ضریب تقسیم می‌کنیم تا ضریب x^2 برابر یک شود.
- ۳ به طرفین معادله، مربع نصف ضریب x را اضافه می‌کنیم تا یک طرف معادله به مربع کامل تبدیل شود.
- ۴ اگر دو طرف معادله مثبت باشد، به روش ریشه‌گیری ریشه‌های معادله را به دست می‌آوریم.

سؤال معادله $x^2 + 4x = 0$ را به روش مربع کامل حل کنید.

پاسخ به دو طرف معادله عدد ۴ را اضافه می‌کنیم ($x^2 = 4 \rightarrow$ به توان ۲ $\rightarrow 2 \rightarrow$ $\div 2$ $\rightarrow 4 =$ ضریب x):

$$x^2 + 4x + 4 = 4 \Rightarrow (x+2)^2 = 4 \xrightarrow{\text{جذر می‌گیریم}} x+2 = \pm 2 \Rightarrow \begin{cases} x+2=2 \\ x+2=-2 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x=0 \\ x=-4 \end{cases}$$

نکته در حل معادلات درجه دوم به روش مربع کامل، عبارت $x^2 + Ax = (x + \frac{A}{2})^2 - (\frac{A}{2})^2$ را می‌توان با استفاده از فرمول $x^2 + Ax = (x + \frac{A}{2})^2 - (\frac{A}{2})^2$ به مربع کامل تبدیل کرد.

۴. روش فرمول کلی (مبین یا دلتا)

در معادله درجه دوم $ax^2 + bx + c = 0$ ، به عبارت $b^2 - 4ac$ که وجود ریشه‌های معادله به علامت آن بستگی دارد، **مبین یا دلتای** معادله می‌گوییم و آن را با حرف Δ نمایش می‌دهیم. در این صورت با توجه به علامت Δ ، داریم:

۱ اگر $\Delta = b^2 - 4ac < 0$ باشد، معادله ریشه حقیقی ندارد.

۲ اگر $\Delta = b^2 - 4ac = 0$ باشد، معادله دارای یک ریشه است که به آن ریشه مضاعف یا مکرر مرتبه دوم می‌گوییم و ریشه مضاعف معادله برابر است با:

$$x = -\frac{b}{2a}$$

۳ اگر $\Delta = b^2 - 4ac > 0$ باشد، معادله دارای دو ریشه حقیقی متمایز است که از روابط زیر به دست می‌آیند:

$$\alpha = \frac{-b + \sqrt{\Delta}}{2a}, \beta = \frac{-b - \sqrt{\Delta}}{2a}$$

سؤال ریشه‌های معادله $2x^2 - 5x + 1 = 0$ را با فرمول کلی به دست آورید.

پاسخ در معادله داده شده، $a = 2$ ، $b = -5$ و $c = 1$ می‌باشد. مقدار Δ را از فرمول $\Delta = b^2 - 4ac$ به دست می‌آوریم:

$$\Delta = b^2 - 4ac = (-5)^2 - 4(2)(1) = 25 - 8 = 17 \Rightarrow \begin{cases} \alpha = \frac{-b + \sqrt{\Delta}}{2a} = \frac{-(-5) + \sqrt{17}}{2(2)} = \frac{5 + \sqrt{17}}{4} \\ \beta = \frac{-b - \sqrt{\Delta}}{2a} = \frac{-(-5) - \sqrt{17}}{2(2)} = \frac{5 - \sqrt{17}}{4} \end{cases}$$

روش تغییر متغیر برای حل معادله

گاهی اوقات با معادلاتی مواجه می‌شویم که درجه دوم نیستند، ولی با یک تغییر متغیر می‌توان آن‌ها را به معادله درجه دوم تبدیل کرد.

سؤال معادله $x^4 - 5x^2 + 4 = 0$ را حل کنید.

پاسخ اگر x^2 را برابر A در نظر بگیریم، آن‌گاه معادله اصلی به یک معادله درجه دوم تبدیل می‌شود:

$$x^4 - 5x^2 + 4 = 0 \Rightarrow (x^2)^2 - 5(x^2) + 4 = 0 \xrightarrow{x^2=A} A^2 - 5A + 4 = 0$$

$$\Rightarrow (A-1)(A-4) = 0 \Rightarrow \begin{cases} A-1=0 \Rightarrow A=1 \\ A-4=0 \Rightarrow A=4 \end{cases}$$

به جای A ، x^2 قرار می‌دهیم و سپس مقادیر x را به روش ریشه‌گیری به دست می‌آوریم:

$$A=1 \Rightarrow x^2=1 \Rightarrow x=\pm 1, A=4 \Rightarrow x^2=4 \Rightarrow x=\pm 2$$

گاهی اوقات به دست آوردن مقدار دقیق ریشه‌های معادله درجه دو، اهمیت ندارد و فقط مجموع و حاصل ضرب ریشه‌ها اهمیت دارد.

مجموع و حاصل ضرب ریشه‌های معادله درجه دوم

$$S = \alpha + \beta = -\frac{b}{a} \quad (\text{مجموع دو ریشه})$$

اگر α و β ریشه‌های معادله $ax^2 + bx + c = 0$ ($a \neq 0$) باشند، آن‌گاه:

$$P = \alpha \times \beta = \frac{c}{a} \quad (\text{حاصل ضرب دو ریشه})$$

سؤال ۱ بدون حل معادله $3x^2 - 9x + 2 = 0$ ، مجموع و حاصل ضرب ریشه‌های معادله را به دست آورید.

۲ اگر α و β ریشه‌های معادله $x^2 - 7x + 1 = 0$ باشند، حاصل هر یک از عبارات زیر را به دست آورید.

$\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta}$

$\sqrt{\alpha} + \sqrt{\beta}$

پاسخ ۱ در معادله داده شده، $a = 3$ ، $b = -9$ و $c = 2$ است. جمع ریشه‌ها برابر $-\frac{b}{a}$ و حاصل ضرب ریشه‌ها برابر $\frac{c}{a}$ است.

$$S = \alpha + \beta = -\frac{b}{a} = -\frac{-9}{3} = \frac{9}{3} = 3, \quad P = \alpha\beta = \frac{c}{a} = \frac{2}{3}$$

۲ مجموع و حاصل ضرب ریشه‌های معادله $x^2 - 7x + 1 = 0$ را به دست می‌آوریم:

$$S = \alpha + \beta = -\frac{b}{a} = -\frac{-7}{1} = 7, \quad P = \frac{c}{a} = \frac{1}{1} = 1$$

$$\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta} = \frac{\beta + \alpha}{\alpha\beta} = \frac{S}{P} = \frac{7}{1} = 7$$

ب عبارت $\sqrt{\alpha} + \sqrt{\beta}$ را برابر A در نظر می‌گیریم و حاصل A^2 را به دست می‌آوریم:

$$A = \sqrt{\alpha} + \sqrt{\beta} \xrightarrow{\text{به توان ۲ می‌رسانیم}} A^2 = (\sqrt{\alpha})^2 + 2\sqrt{\alpha}\sqrt{\beta} + (\sqrt{\beta})^2 = \alpha + 2\sqrt{\alpha\beta} + \beta$$

$$= \alpha + \beta + 2\sqrt{\alpha\beta} = S + 2\sqrt{P} = 7 + 2\sqrt{1} = 7 + 2 = 9 \xrightarrow{\text{جذرمی بگیریم}} A = \pm 3$$

$$\sqrt{\alpha} + \sqrt{\beta} = 3$$

چون A عددی مثبت است، پس داریم:

در بعضی از مسائل می‌توانیم دو عددی را مشخص کنیم که مجموع و حاصل ضرب آن‌ها را می‌دانیم. برای این کار باید معادله درجه دو می‌توانیم تشکیل دهیم.

با حل معادله، ریشه‌های به دست آمده همان دو عدد مورد نظر هستند.

نوشتن معادله درجه دوم با داشتن S و P

اگر α و β ریشه‌های یک معادله درجه دوم باشند، آن‌گاه برای نوشتن معادله، ابتدا S (مجموع ریشه‌ها) و P (حاصل ضرب ریشه‌ها) را به دست می‌آوریم و سپس

$$x^2 - Sx + P = 0$$

معادله مقابل را تشکیل می‌دهیم:

سؤال معادله درجه دو می‌نویسید که ریشه‌های آن $3 + \sqrt{5}$ و $3 - \sqrt{5}$ باشند.

پاسخ با فرض $\alpha = 3 + \sqrt{5}$ و $\beta = 3 - \sqrt{5}$ ، مجموع و حاصل ضرب ریشه‌ها را به دست می‌آوریم:

$$S = \alpha + \beta = (3 + \sqrt{5}) + (3 - \sqrt{5}) = 6, \quad P = \alpha\beta = (3 + \sqrt{5})(3 - \sqrt{5}) = 3^2 - (\sqrt{5})^2 = 9 - 5 = 4$$

$$\text{معادله: } x^2 - Sx + P = 0 \Rightarrow x^2 - 6x + 4 = 0$$

• درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.

(خرداد ۱۴۰۳)

۴۹. معادله $x^2 - 3x^2 + 1 = 0$ دارای دو جواب حقیقی است.

۵۰. در معادله $3x^2 - 11x + 6 = 0$ ، اختلاف بین مجموع و حاصل ضرب ریشه‌ها برابر $\frac{5}{3}$ است.

۵۱. معادله‌های درجه دوم زیر را از روش خواسته شده حل کنید.

$3x^2 + 5x - 2 = 0$ (روش کلی) آ	$-2x^2 + 7x + 1 = 0$ (روش کلی) ب
$x^2 + 6x = 0$ (مربع کامل) پ	$(3x - 1)^2 = 16$ (روش ریشه‌گیری) ت
$x^2 - 4x + 3 = 0$ (تجزیه) ث	$x^2 - 5x + 6 = 0$ (تجزیه) ج

(مشابه تمرین ۱ صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۵۲. هریک از معادلات زیر را حل کنید.

$5x^4 - x^2 - 4 = 0$ آ	$4x^4 - 7x^2 - 2 = 0$ ب	$-2x^6 + 11x^3 + 4 = 0$ پ
--	---	---

۵۳. بدون حل معادله، مجموع و حاصل ضرب ریشه‌های معادله $5x^2 - 11x + 1 = 0$ را به دست آورید.

۵۴. اگر α و β ریشه‌های معادله $x^2 - 8x + 4 = 0$ باشند، بدون حل معادله، حاصل هریک از عبارتهای زیر را به دست آورید.

$\alpha + \beta$ آ	$\alpha\beta$ ب	$\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta}$ پ	$\alpha^2 + \beta^2$ ت
--	---	--	--

۵۵. در معادله درجه دوم $x^2 + (m + 3)x - 7 + m = 0$ ، مقدار m را طوری به دست آورید که:

$\alpha + \beta$ مجموع ریشه‌ها برابر ۴ شود. آ	$\alpha\beta$ حاصل ضرب ریشه‌ها برابر $-\frac{3}{4}$ شود. ب
---	--

۵۶. در معادله $2x^2 - (2m + 1)x + m = 0$ ، مقدار m را طوری به دست آورید که:

آ یکی از ریشه‌ها، قرینه ریشه دیگر باشد.

ب یکی از ریشه‌ها، عکس ریشه دیگر باشد.

پ یکی از ریشه‌ها، یک واحد بیش‌تر از دو برابر ریشه دیگر باشد.

۵۷. در معادله درجه دوم $ax^2 + bx + c = 0$ ، اگر یکی از ریشه‌های این معادله برابر ۲ و $c = 2b$ باشد، در این صورت ریشه دیگر این معادله را به دست آورید.

(شبه‌نهایی)

(مشابه کاردرکلاس ۳ صفحه ۱۳ و تمرین ۲ صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۵۸. معادله درجه دومی بنویسید که ریشه‌های آن به صورت زیر باشند.

11 و -5 آ	$3 - \sqrt{2}$ و $3 + \sqrt{2}$ ب	$\frac{2 - \sqrt{3}}{5}$ و $\frac{2 + \sqrt{3}}{5}$ پ
---	---	---

(مشابه کاردرکلاس ۱ صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۵۹. دو عدد حقیقی بیابید که مجموع آن‌ها $\frac{5}{4}$ و حاصل ضربشان -21 باشد.

(مشابه کاردرکلاس ۱ صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۶۰. دو عدد حقیقی بیابید که مجموع آن‌ها برابر ۴ و حاصل ضرب آن‌ها برابر یک باشد.

(مشابه کاردرکلاس ۲ صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۶۱. طول و عرض مستطیلی را مشخص کنید که مساحت آن ۱۰ و محیط آن ۱۳ باشد.

۶۲. اگر α و β ریشه‌های معادله $x^2 - 3x - 5 = 0$ باشند، بدون محاسبه ریشه‌های معادله، حاصل عبارتهای زیر را به دست آورید.

$\frac{1}{\alpha + 1} + \frac{1}{\beta + 1}$ آ	$\alpha^3\beta + \alpha\beta^3$ ب	$\alpha^3 + \beta^3$ پ
--	---	--

۶۳. اگر α و β ریشه‌های معادله $x^2 - 3mx + 4 = 0$ باشند، m را چنان تعیین کنید که داشته باشیم $\alpha\beta^2 = -4$.

۶۴. اگر α و β ریشه‌های معادله $2x^2 - (2m - 1)x + m = 0$ باشند، مقدار m را طوری به دست آورید که:

$\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta} = \frac{5}{3}$ آ	$\alpha^2 + \beta^2 = \frac{13}{4}$ ب
--	---

۶۵. در معادله $2x^2 - 8x + m = 0$ ، اگر یکی از جواب‌ها دو برابر جواب دیگر باشد، m و هر دو جواب را پیدا کنید.

۶۶. هریک از معادلات زیر را حل کنید.

$x - 4\sqrt{x} + 3 = 0$ آ	$(x^2 - 4x)^2 - 4(x^2 - 4x) - 5 = 0$ ب
---	--

۴
بخش

پاسخنامه

۱ فقط

۲ طول از مبدأ - عرض از مبدأ

 ۳ $y = -2x + 7$ زیرا:

$$m = -2, A(0, 7) \Rightarrow y - 7 = -2(x - 0) \Rightarrow y = -2x + 7$$

۴ شیب

 ۵ درست، شیب خط $ax + by = c$ برابر $-\frac{a}{b}$ است، پس شیب خط

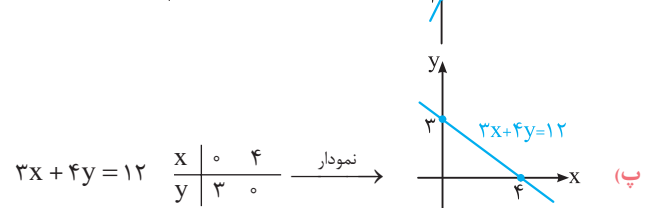
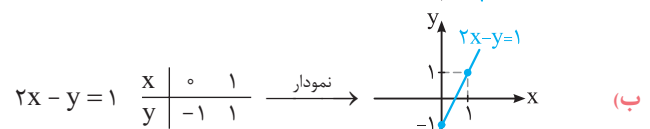
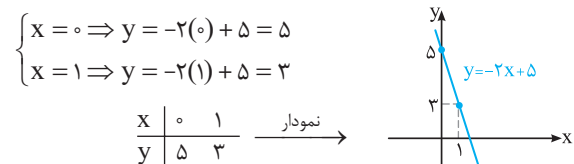
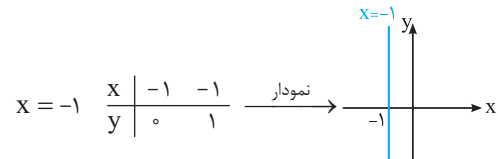
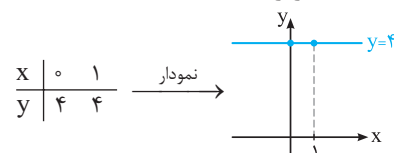
$$11 = 2x + 5y \text{ برابر } -\frac{2}{5} \text{ است.}$$

 ۶ نادرست، شیب هر خط موازی با محور x ها برابر صفر است.

 ۷ درست، شیب خط $x + 2y = 1$ برابر $-\frac{1}{2}$ و شیب خط $y = 2x + 3$

برابر ۲ می باشد و حاصل ضرب آن ها برابر ۱- است.

۸ با مشخص کردن دو نقطه دلخواه روی خط، خط را رسم می کنیم.

 (آ) برای مشخص کردن دو نقطه دلخواه، به جای x (یا y) دو عدد دلخواه در معادله قرار می دهیم و دیگری را به دست می آوریم.

 (ت) $x = -1$ ، خطی به موازات محور y ها است که طول هر نقطه روی آن برابر ۱- است:

 (ث) عرض تمام نقاط روی خط $y = 4$ برابر ۴ است:

 (آ) معادله خط با شیب m و عرض از مبدأ h به صورت $y = mx + h$

 می باشد، بنابراین معادله خط با شیب $m = -4$ و عرض از مبدأ $h = 2$ برابر $y = -4x + 2$ است.

 (ب) معادله خط گذرنده از نقطه (x_1, y_1) با شیب m به صورت زیر است:

$$y - y_1 = m(x - x_1)$$

$$m = 5, (-2, -3) \Rightarrow y + 3 = 5(x + 2)$$

$$\Rightarrow y + 3 = 5x + 10 \Rightarrow y = 5x + 7$$

 (پ) شیب خط گذرنده از نقاط $A(x_1, y_1)$ و $B(x_2, y_2)$ برابر است با:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}$$

$$A(-1, 2), B(1, 0) \Rightarrow m = \frac{0 - 2}{1 - (-1)} = -1$$

 با داشتن شیب خط (m) و مختصات یک نقطه (مثلاً A)، معادله را می نویسیم:

$$m = -1, A(-1, 2) \Rightarrow y - 2 = -1(x + 1) \Rightarrow y = -x + 1$$

 (ت) شیب دو خط موازی با هم برابر است. شیب خط $5x + 3y = 2$ برابر

$$-\frac{5}{3} \text{ ضریب } \frac{x}{y} = -\frac{5}{3} \text{ است، پس شیب خط مطلوب نیز برابر } -\frac{5}{3} \text{ می باشد:}$$

$$m = -\frac{5}{3}, A(3, 0) \Rightarrow y - 0 = -\frac{5}{3}(x - 3)$$

$$\xrightarrow{\times 3} 3y = -5x + 15 \Rightarrow 3y + 5x = 15$$

(ث) حاصل ضرب شیب های دو خط عمود بر هم برابر ۱- است. شیب

 خط $3x + 2y = 4$ برابر $-\frac{3}{2}$ می باشد، پس شیب خط مورد نظر برابر

$$m = \frac{-1}{-\frac{3}{2}} = \frac{2}{3} \text{ می باشد:}$$

$$m = \frac{2}{3}, A(4, 2) \Rightarrow y - 2 = \frac{2}{3}(x - 4)$$

$$\xrightarrow{\times 3} 3(y - 2) = 2(x - 4) \Rightarrow 3y - 6 = 2x - 8 \Rightarrow 3y - 2x = -2$$

 (ج) طول از مبدأ خط، محل برخورد خط با محور x ها می باشد، پس خط

 از نقطه $(2, 0)$ می گذرد. هم چنین عرض از مبدأ خط، محل برخورد خط با محور y ها می باشد، پس خط از نقطه $(0, 5)$ نیز می گذرد:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{5 - 0}{0 - 2} = -\frac{5}{2}$$

$$m = -\frac{5}{2}, A(2, 0) \Rightarrow y - 0 = -\frac{5}{2}(x - 2)$$

$$\xrightarrow{\times 2} 2y = -5(x - 2) \Rightarrow 2y = -5x + 10 \Rightarrow 2y + 5x = 10$$

 (۱۰) شیب خط گذرنده از دو نقطه $A(5, 1)$ و $B(-4, 3)$ را به دست

می آوریم. این عدد شیب خط مطلوب است:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{1 - 3}{5 - (-4)} = -\frac{2}{9}$$

 معادله خط گذرنده از نقطه $(-4, 1)$ با شیب $m = -\frac{2}{9}$ به صورت زیر است:

$$y - 1 = -\frac{2}{9}(x + 4) \Rightarrow 9(y - 1) = -2(x + 4)$$

$$\Rightarrow 9y - 9 = -2x - 8 \Rightarrow 9y + 2x = 1$$

 (۱۱) شیب خط گذرنده از دو نقطه $(2, 0)$ و $(-1, 6)$ برابر است با:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{6 - 0}{-1 - 2} = \frac{6}{-3} = -2$$

ب) اگر حاصل ضرب شیب دو خط برابر -1 شود، آن‌گاه دو خط بر هم عمودند:

$$aa' = -1 \Rightarrow \left(-\frac{3}{2m+1}\right)\left(-\frac{m}{y}\right) = -1 \Rightarrow \frac{3m}{y(2m+1)} = -1$$

$$\Rightarrow 3m = -y(2m+1) \Rightarrow 3m = -14m - y \Rightarrow 3m + 14m = -y$$

$$\Rightarrow 17m = -y \Rightarrow m = -\frac{y}{17}$$

۱۵ | با مساوی قرار دادن شیب‌های دو خط، مقدار m را به دست می‌آوریم:

$$2x + (-m+4)y = 3 \Rightarrow a = -\frac{2}{-m+4}$$

$$(\Delta + 3m)x + (m^2 + 4)y = 7 \Rightarrow a' = -\frac{\Delta + 3m}{m^2 + 4}$$

$$a = a' \Rightarrow \frac{2}{-m+4} = -\frac{\Delta + 3m}{m^2 + 4}$$

$$\Rightarrow 2(m^2 + 4) = (\Delta + 3m)(-m + 4)$$

$$\Rightarrow 2m^2 + 8 = -\Delta m + 20 - 3m^2 + 12m \Rightarrow 5m^2 - 7m - 12 = 0$$

$$\Delta = (-7)^2 - 4(5)(-12) = 289 = 17^2$$

$$\Rightarrow \begin{cases} m = \frac{7+17}{2(5)} = \frac{24}{10} = \frac{12}{5} \\ m = \frac{7-17}{2(5)} = \frac{-10}{10} = -1 \end{cases}$$

۱۶ | شیب خط گذرنده از دو نقطه (m, 2m) و (1, -1) برابر است با:

$$a = \frac{2m+1}{m-1}$$

از طرفی شیب خط به معادله $2x - 5y = 7$ برابر $a' = -\frac{2}{-5} = \frac{2}{5}$ است. چون دو خط بر هم عمودند، پس باید داشته باشیم:

$$aa' = -1 \Rightarrow \frac{2m+1}{m-1} \times \frac{2}{5} = -1$$

$$\Rightarrow \frac{2(2m+1)}{5(m-1)} = -1 \Rightarrow 2(2m+1) = -5(m-1)$$

$$\Rightarrow 4m+2 = -5m+5 \Rightarrow 9m = 3 \Rightarrow m = \frac{1}{3}$$

۱۷ | ابتدا شیب خط گذرنده از دو نقطه A و B را به دست می‌آوریم:

$$m_{AB} = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{2-1}{6-4} = \frac{1}{2}, A(4, 1)$$

AB معادله خط: $y - 1 = \frac{1}{2}(x - 4) \xrightarrow{\times 2} 2(y - 1) = x - 4$

$$2y - 2 = x - 4 \Rightarrow 2y - x = -2$$

ب) با توجه به شکل فرضی مقابل، BC بر AB عمود است، پس:

$$m_{BC} = \frac{-1}{m_{AB}} \stackrel{(1)}{=} \frac{-1}{\frac{1}{2}} = -2, B(6, 2)$$

BC معادله خط: $y - 2 = -2(x - 6) \Rightarrow y = -2x + 14$

پ) معادله خط DC را می‌نویسیم. با داشتن معادله خط BC و قرار دادن آن‌ها در یک دستگاه و حل آن، مختصات نقطه C به دست می‌آید. با توجه به این‌که خط DC موازی AB است، پس شیب خط DC با شیب خط

AB برابر می‌باشد: $m_{DC} = m_{AB} = \frac{1}{2}, D(-1, 11)$

اگر m' شیب خط مطلوب باشد، آن‌گاه $m' = -\frac{1}{m}$ است و در نتیجه، داریم:

$$m' = -\frac{1}{m} = \frac{1}{2}, A(3, 2)$$

معادله خط: $y - 2 = \frac{1}{2}(x - 3) \xrightarrow{\times 2} 2(y - 2) = x - 3$

$$\Rightarrow 2y - 4 = x - 3 \Rightarrow 2y - x = 1$$

۱۲ | با حل دستگاه دو معادله دو مجهولی $\begin{cases} 4x - y = 1 \\ x + 2y = 7 \end{cases}$ ، نقطه تلاقی دو خط را به دست می‌آوریم:

$$\times 2 \begin{cases} 4x - y = 1 \\ x + 2y = 7 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 8x - 2y = 2 \\ x + 2y = 7 \end{cases} \Rightarrow 9x = 9 \Rightarrow x = 1$$

$$\xrightarrow{x+2y=7} 1+2y=7 \Rightarrow 2y=6 \Rightarrow y=3$$

نقطه $A(1, 3)$ ، نقطه تلاقی دو خط است. معادله خط گذرنده از دو نقطه $A(1, 3)$ و $B(3, -2)$ به صورت زیر است:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{-2-3}{3-1} = -\frac{5}{2}, A(1, 3)$$

$$y - 3 = -\frac{5}{2}(x - 1) \xrightarrow{\times 2} 2(y - 3) = -5(x - 1)$$

$$\Rightarrow 2y - 6 = -5x + 5 \Rightarrow 2y + 5x = 11$$

۱۳ | شیب هریک از خطوط را به دست می‌آوریم. اگر شیب دو خط با هم

برابر باشند، آن دو خط موازی، اگر حاصل ضرب شیب‌ها برابر -1 باشد، دو خط بر هم عمود و در غیر این صورت دو خط متقاطع غیرعمودند.

شیب خط $y = ax + b$ برابر a و شیب خط $ax + by + c = 0$ برابر $-\frac{a}{b} = -\frac{x \text{ ضریب}}{y \text{ ضریب}}$ است.

$$L_1: -3x + 5y = 1 \Rightarrow m_1 = -\frac{x \text{ ضریب}}{y \text{ ضریب}} = -\frac{-3}{5} = \frac{3}{5}$$

$$L_2: 3x - y = 1 \Rightarrow m_2 = -\frac{3}{-1} = 3$$

$$L_3: 5x + 3y = 7 \Rightarrow m_3 = -\frac{5}{3}$$

$$L_4: 6x = 2y + 5 \Rightarrow 6x - 2y = 5 \Rightarrow m_4 = -\frac{6}{-2} = 3$$

دو خط L_1 و L_2 بر هم عمودند. $m_1 m_2 = -1$

دو خط L_2 و L_4 موازی‌اند. $m_2 = m_4$

L_1 و L_3 با L_2 و L_4 متقاطع غیرعمود می‌باشند.

۱۴ | در دو خط موازی، شیب‌ها با هم برابرند:

$$3x + (2m+1)y = 4 \Rightarrow \text{شیب خط} = a = -\frac{3}{2m+1}$$

$$mx + 7y = 11 \Rightarrow \text{شیب خط} = a' = -\frac{m}{7}$$

$$a = a' \Rightarrow -\frac{3}{2m+1} = -\frac{m}{7} \Rightarrow 3 \times 7 = m(2m+1)$$

$$\Rightarrow 21 = 2m^2 + m \Rightarrow 2m^2 + m - 21 = 0$$

$$\Delta = b^2 - 4ac = (1)^2 - 4(2)(-21) = 169 = 13^2$$

$$\Rightarrow m = \frac{-b \pm \sqrt{\Delta}}{2a} = \frac{-1 \pm 13}{2(2)}$$

$$\Rightarrow m_1 = \frac{-1+13}{4} = \frac{12}{4} = 3, m_2 = \frac{-1-13}{4} = \frac{-14}{4} = -\frac{7}{2}$$

۲۳ | اگر $A(x_1, y_1)$ و $B(x_2, y_2)$ باشند، آن گاه طول پاره خط AB برابر است با:

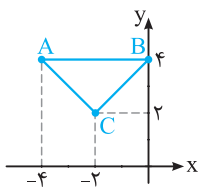
$$AB = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$$

$$A(3, -2), B(-1, 6) \Rightarrow AB = \sqrt{(-1-3)^2 + (6-(-2))^2} \\ = \sqrt{(-4)^2 + (8)^2} = \sqrt{16+64} = \sqrt{80} = \sqrt{16 \times 5} = 4\sqrt{5}$$

۲۴ | اگر $A(x_1, y_1)$ و $B(x_2, y_2)$ باشد، آن گاه مختصات نقطه M وسط AB به صورت $M = \left(\frac{x_1+x_2}{2}, \frac{y_1+y_2}{2}\right)$ است. بنابراین:

$$M = \left(\frac{3-1}{2}, \frac{-2+6}{2}\right) = (1, 2), O(0, 0)$$

$$\Rightarrow OM = \sqrt{(1-0)^2 + (2-0)^2} = \sqrt{1+4} = \sqrt{5}$$

۲۴ | هر یک از نقاط را در دستگاه مختصات مشخص می‌کنیم و آن‌ها را به هم وصل می‌کنیم.

۲۵ | طول اضلاع مثلث را به دست می‌آوریم:

$$AB = \sqrt{(4-0)^2 + (0+4)^2} = \sqrt{0+16} = \sqrt{16} = 4$$

$$AC = \sqrt{(2-4)^2 + (-2+4)^2} = \sqrt{4+4} = \sqrt{8} = 2\sqrt{2}$$

$$BC = \sqrt{(2-4)^2 + (-2-0)^2} = \sqrt{4+4} = \sqrt{8} = 2\sqrt{2}$$

چون $AC = BC$ ، پس مثلث متساوی‌الساقین است. از طرفی تساوی $AB^2 = AC^2 + BC^2$ برقرار است، پس مثلث در رأس C قائم‌الزاویه است. مساحت مثلث، نصف حاصل ضرب ارتفاع در قاعده است.

$$S = \frac{1}{2} CA \times CB = \frac{1}{2} \times \sqrt{8} \times \sqrt{8} = \frac{1}{2} \times 8 = 4$$

۲۵ | هر یک از رأس‌ها را نام‌گذاری می‌کنیم:

$$A(2, 0), B(-1, 4), C(6, -3)$$

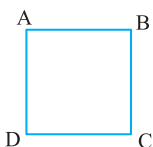
طول اضلاع مثلث را به دست می‌آوریم. فاصله بین دو نقطه، طول ضلع مثلث است:

$$AB = \sqrt{(-1-2)^2 + (4-0)^2} = \sqrt{9+16} = \sqrt{25} = 5$$

$$AC = \sqrt{(6-2)^2 + (-3-0)^2} = \sqrt{16+9} = \sqrt{25} = 5$$

$$BC = \sqrt{(6+1)^2 + (-3-4)^2} = \sqrt{49+49} = 7\sqrt{2}$$

طول دو ضلع مثلث برابرند و در نتیجه مثلث متساوی‌الساقین است.

۲۶ | فاصله بین دو نقطه A و B ، طول

ضلع مربع است:

$$AB = \sqrt{(8-4)^2 + (5-2)^2} = \sqrt{4^2 + 3^2} = \sqrt{16+9} = \sqrt{25} = 5$$

محیط مربع برابر $4AB = 4 \times 5 = 20$ و مساحت مربع برابر $5^2 = 25$ می‌باشد.

$$DC \text{ معادله خط: } y - 11 = \frac{1}{5}(x + 1) \xrightarrow{\times 5} 5y - 55 = x + 1$$

$$\Rightarrow 5y - x = 56$$

$$\times (-2) \begin{cases} y = -2x + 11 \\ 5y - x = 56 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} -2y = 4x - 22 \\ 5y - x = 56 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} -2y = 4x - 22 \\ 2y - x = 11 \end{cases} \Rightarrow -x = 4x - 5$$

$$\Rightarrow -5x = -5 \Rightarrow x = 1 \xrightarrow{y = -2x + 11} y = -2 + 11 = 9$$

$$\Rightarrow C(1, 9)$$

۱۸ | ابتدا معادله خطی را که از دو نقطه $(3, 1)$ و $(5, -3)$ می‌گذرد،

می‌نویسیم:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{-3 - 1}{5 - 3} = \frac{-4}{2} = -2, A(3, 1)$$

$$y - 1 = -2(x - 3) \Rightarrow y - 1 = -2x + 6 \Rightarrow y = -2x + 7$$

چون سه نقطه روی یک خط قرار دارند، پس مختصات نقطه $C(a, 2a - 1)$ نیز باید در معادله $y = -2x + 7$ صدق کند:

$$C(a, 2a - 1), y = -2x + 7 \Rightarrow 2a - 1 = -2a + 7$$

$$\Rightarrow 2a + 2a = 7 + 1 \Rightarrow 4a = 8 \Rightarrow a = 2$$

۱۹ | محل تلاقی دو خط به معادله‌های $x + 3y = -1$ و $3x - 2y = 8$

از حل دستگاه $\begin{cases} x + 3y = -1 \\ 3x - 2y = 8 \end{cases}$ به دست می‌آید:

$$\times 2 \begin{cases} x + 3y = -1 \\ 3x - 2y = 8 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 2x + 6y = -2 \\ 9x - 6y = 24 \end{cases} \Rightarrow 11x = 22 \Rightarrow x = 2$$

$$\xrightarrow{x + 3y = -1} 2 + 3y = -1 \Rightarrow 3y = -3 \Rightarrow y = -1$$

نقطه $(2, -1)$ محل تلاقی دو خط است. خط $(m + 1)x + my = 7$ از نقطه $(2, -1)$ می‌گذرد، پس مختصات این نقطه در معادله $(m + 1)x + my = 7$

صدق می‌کند:

$$2(m + 1) - m = 7 \Rightarrow 2m + 2 - m = 7 \Rightarrow m = 5$$

۲۰ | شیب ضلع AB برابر است با:

$$m = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{2 + 1}{0 + 3} = 1, A(-3, -1)$$

$$AB \text{ معادله ضلع: } y - (-1) = 1(x - (-3))$$

$$\Rightarrow y + 1 = x + 3 \Rightarrow y = x + 2$$

۲۱ | ضلع CD موازی ضلع AB است، پس شیب دو خط با هم برابرند:

$$m_{AB} = m_{CD}, m_{AB} = 1, m_{CD} = \frac{y_D - y_C}{x_D - x_C} = \frac{(2a - 2) - a}{0 - 3}$$

$$= \frac{a - 2}{-3} = 1 \Rightarrow a - 2 = -3 \Rightarrow a = -1$$

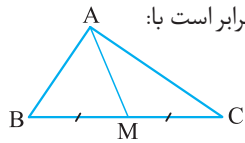
$$\Rightarrow C(3, -1), D(0, -4)$$

۲۱ | $(-3, 6)$

$$C' = 2M - C = (-2, 8) - (1, 2) = (-3, 6)$$

$$d = \frac{|3(-1) - 4(2) + 6|}{\sqrt{9+16}} = \frac{5}{5} = 1$$

۲۲ | ۱

۳۱ | مختصات M وسط پاره خط BC برابر است با:

$$M = \left(\frac{x_B + x_C}{2}, \frac{y_B + y_C}{2} \right) = \left(\frac{2+5}{2}, \frac{-2+4}{2} \right) = \left(\frac{7}{2}, \frac{2}{2} \right) = (4, 1)$$

ب) با داشتن مختصات دو نقطه A و M، طول پاره خط AM را به دست

می‌آوریم: $A(-2, 4), M(4, 1) \Rightarrow AM = \sqrt{(4+2)^2 + (1-4)^2}$
 $= \sqrt{36+9} = \sqrt{45} = \sqrt{9 \times 5} = 3\sqrt{5}$

ب) مختصات نقطه A و M را داریم. معادله خطی که از این دو نقطه می‌گذرد را می‌نویسیم.

$$m = \frac{y_M - y_A}{x_M - x_A} = \frac{1-4}{4-(-2)} = \frac{-3}{6} = -\frac{1}{2}$$

$$m = -\frac{1}{2}, A(-2, 4) \Rightarrow y - 4 = -\frac{1}{2}(x + 2)$$

$$\xrightarrow{-x^2} 2(y - 4) = -(x + 2) \Rightarrow 2y - 8 = -x - 2 \Rightarrow 2y + x = 6$$

۳۲ | اگر $A(3, 2), M(5, -1)$ و $B(x_B, y_B)$ ، آن‌گاه:

$$\begin{cases} x_M = \frac{x_A + x_B}{2} \Rightarrow 5 = \frac{3 + x_B}{2} \Rightarrow 3 + x_B = 10 \Rightarrow x_B = 7 \\ y_M = \frac{y_A + y_B}{2} \Rightarrow -1 = \frac{2 + y_B}{2} \Rightarrow y_B + 2 = -2 \Rightarrow y_B = -4 \end{cases}$$

پس مختصات نقطه B، به صورت $B(7, -4)$ است.

ب) اگر A' قرینه نقطه $A(-3, 4)$ نسبت به نقطه $M(-1, 2)$ باشد، آن‌گاه:

$$A' = (2x_M - x_A, 2y_M - y_A) =$$

$$(2(-1) - (-3), 2(2) - 4) = (-2 + 3, 4 - 4) = (1, 0)$$

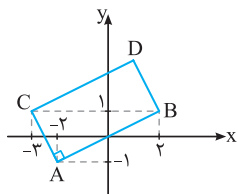
ب) مختصات نقطه B از قسمت (ا) به صورت $B(7, -4)$ است. قرینه

نقطه B نسبت به نقطه $M(3, 0)$ به صورت زیر است:

$$B' = (2x_M - x_B, 2y_M - y_B) = (2 \times 3 - 7, 2 \times 0 - (-4)) = (-1, 4)$$

ت) قرینه نقطه (x, y) نسبت به مبدأ مختصات، نقطه $(-x, -y)$ است، پس

قرینه نقطه $A(-3, 5)$ نسبت به مبدأ مختصات، نقطه $A'(3, -5)$ می‌باشد.

۳۳ | با مشخص کردن نقاط A، B و C در دستگاه محورهای مختصات، رأس‌های

روبه‌رو را مشخص می‌کنیم:

ا) نقاط B و C روبه‌روی هم و نقاط A و D روبه‌روی هم قرار دارند. در مستطیل (هر متوازی‌الاضلاع) داریم:

$$\begin{cases} x_A + x_D = x_B + x_C \\ y_A + y_D = y_B + y_C \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} -2 + x_D = 2 - 3 \\ -1 + y_D = 1 + 1 \end{cases}$$

$$\Rightarrow \begin{cases} x_D = 1 \\ y_D = 3 \end{cases} \Rightarrow D(1, 3)$$

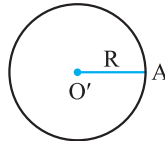
۲۷ | اگر $P(4, -2)$ موقعیت این شخص و نقاط $A(2, 5), B(1, 4), C(-3, 3)$ و فاصله نقطه P تا هر یک از نقاط A، B و C، کوتاه‌ترین فاصله را انتخاب می‌کنیم.

$$PA = \sqrt{(2-4)^2 + (5+2)^2} = \sqrt{4+49} = \sqrt{53}$$

$$PB = \sqrt{(1-4)^2 + (4+2)^2} = \sqrt{9+36} = \sqrt{45}$$

$$PC = \sqrt{(-3-4)^2 + (3+2)^2} = \sqrt{49+25} = \sqrt{74}$$

با توجه به اعداد به دست آمده، کم‌ترین فاصله این شخص تا عابرانک B است.

۲۸ | مطابق شکل فاصله نقطه $A(4, 2)$ تا

مرکز دایره، یعنی $O'(2, -1)$ برابر اندازه شعاع دایره است:

$$R = O'A = \sqrt{(4-2)^2 + (2+1)^2} = \sqrt{4+9} = \sqrt{13}$$

هر نقطه‌ای روی دایره باشد، باید فاصله آن تا O' برابر $\sqrt{13}$ شود.

فاصله هر یک از نقاط $B(5, -3)$ و $C(-1, 4)$ را تا نقطه O' به دست می‌آوریم، هر کدام برابر $\sqrt{13}$ شود، روی این دایره قرار دارد:

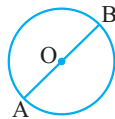
$$O'B = \sqrt{(5-2)^2 + (-3+1)^2} = \sqrt{9+4} = \sqrt{13}$$

پس B روی این دایره قرار دارد.

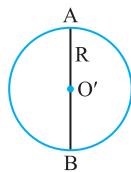
$$O'C = \sqrt{(-1-2)^2 + (4+1)^2} = \sqrt{9+25} = \sqrt{34}$$

بنابراین C روی این دایره قرار ندارد.

۲۹ | وسط دو نقطه A و B مرکز دایره است. اگر O مرکز دایره باشد، آن‌گاه:

$$\begin{aligned} x_O &= \frac{x_A + x_B}{2} = \frac{2+4}{2} = 3 \\ y_O &= \frac{y_A + y_B}{2} = \frac{4-2}{2} = 1 \end{aligned} \Rightarrow O(3, 1)$$

۳۰ | نقطه وسط پاره خط AB، مرکز دایره است:

$$O' = \left(\frac{x_A + x_B}{2}, \frac{y_A + y_B}{2} \right) = \left(\frac{2+4}{2}, \frac{-2+4}{2} \right) = (3, 1)$$

فاصله دو نقطه A و O' برابر اندازه شعاع دایره است:

$$R = O'A = \sqrt{(3-2)^2 + (1+2)^2} = \sqrt{1+9} = \sqrt{10}$$

ب) اگر فاصله نقطه $M(0, 2)$ تا $O'(3, 1)$ (مرکز دایره) برابر $\sqrt{10}$ باشد، آن‌گاه نقطه M روی این دایره قرار دارد. فاصله O' تا M را به دست می‌آوریم:

$$O'M = \sqrt{(0-3)^2 + (2-1)^2} = \sqrt{9+1} = \sqrt{10} = R$$

پس نقطه M روی محیط این دایره قرار دارد.

وادی علم و ادب
مکتبہ اسلامیہ
کراچی

گاج

۱۵

باسم
تقریبی
کتاب
درسی

۲

ریاضی

فرمول

پست

فرمول بسیار

در این کتابچه،
«تمرین‌های» کتاب درسی
را به طور کامل پاسخ
داده‌ایم.
از آن جایی که تقریباً
بیش از نیمی از سؤالات
امتحانات نهایی مشابه
تمرینات کتاب درسی
طراحی می‌شوند مرور
مطالب این کتابچه در
شب امتحان به شما کمک
می‌کند تا با آمادگی کامل
سر جلسه امتحان حاضر
شوید.

تهران، میدان انقلاب
نیش بازار چه کتاب

www.gajmarket.com

فهرست

فصل اول ۳ هندسهٔ تحلیلی و جبر

فصل دوم ۲۹ هندسه

فصل سوم ۴۳ تابع

فصل چهارم ۵۸ مثلثات

فصل پنجم ۷۵ توابع نمایی و لگاریتمی

فصل ششم ۸۹ حد و پیوستگی

فصل هفتم ۱۰۷ آمار و احتمال

فصل

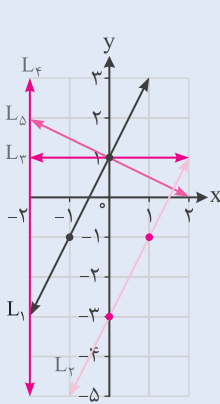
هندسه تحلیلی و جبر

درس ۱ هندسه تحلیلی

کاردرکلاس ۱ ص ۲ و ۳ کتاب درسی

۱ به طور شهودی می‌توان دید که از هر دو نقطه متمایز، تنها یک خط عبور می‌کند؛ بنابراین: الف) با داشتن مختصات ۲ نقطه از یک خط باید بتوان معادله آن را به دست آورد. ب) با داشتن معادله یک خط می‌توان با مشخص کردن ۲ نقطه از خط، نمودار آن را در دستگاه مختصات رسم کرد.

۲ نمودار خطوط با معادلات زیر را در دستگاه مختصات مشخص شده، رسم کنید:

$$\text{الف) } L_1: y = 2x + 1 \quad \begin{array}{l|l} x & -1 & 0 \\ \hline y & -1 & 1 \end{array}$$

$$\text{ب) } L_2: y = 2x - 3 \quad \begin{array}{l|l} x & 0 & 1 \\ \hline y & -3 & -1 \end{array}$$

$$\text{پ) } L_3: y = 1 \Rightarrow \text{تابع ثابت}$$

به‌ازای تمام مقادیر x ، y همواره مقدار یک را اختیار می‌کند.

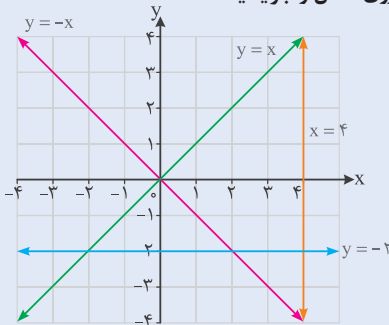
$$\text{ت) } L_4: x = -2 \Rightarrow \text{تابع ثابت}$$

به‌ازای تمام مقادیر y ، x همواره مقدار -2 را اختیار می‌کند.

$$\text{ث) } L_5: x + 2y = 2 \Rightarrow 2y = 2 - x$$

$$\Rightarrow y = 1 - \frac{x}{2} \quad \begin{array}{l|l} x & 0 & 2 \\ \hline y & 1 & 0 \end{array}$$

۳ معادله هر یک از خطهای نمایش داده‌شده روی شکل را بنویسید.

۳ الف) می‌دانیم که شیب یک خط برابر است با نسبت جابه‌جایی عمودی به جابه‌جایی افقی؛

به عبارت دیگر شیب خط گذرا از دو نقطه غیر هم‌طول A و B برابر است با:

$$m_{AB} = \frac{y_B - y_A}{x_B - x_A}$$

ب) شرط موازی بودن دو خط آن است که دارای شیب‌های برابر باشند.

۵ الف) از پایه نهم به خاطر داریم که هرگاه خط L محور yها را در نقطه‌ای با عرض h قطع

کند، آنگاه h، عرض از مبدأ خط L نامیده می‌شود.

ب) در سؤال ۲، شیب و عرض از مبدأ هر یک از پنج خط ذکر شده را بنویسید. در این سؤال کدام دو خط با هم موازی‌اند؟

الف) $L_1: y = 2x + 1$ $m = \frac{y_B - y_A}{x_B - x_A} = \frac{1 - (-1)}{0 - (-1)} = \frac{2}{1} = 2 \Rightarrow m = 2, h = 1$

ب) $L_2: y = 2x - 3$ $m = \frac{-1 - (-3)}{1 - 0} = \frac{2}{1} = 2 \Rightarrow m = 2, h = -3$

پ) $L_3: y = 1$ $m = \frac{1 - 1}{-1 - 1} = 0 \Rightarrow m = 0, h = 1$

ت) $L_4: x = -2$ $m = \frac{1 - 2}{-2 - (-2)} = \frac{-1}{0}$ تعریف نشده
 $\Rightarrow m = \text{تعریف نشده}, h = \text{ندارد}$

این خط عرض از مبدأ ندارد، زیرا محور yها را در هیچ نقطه‌ای قطع نمی‌کند.

ث) $L_5: y = 1 - \frac{x}{2}$ $m = \frac{0 - 1}{2 - 0} = -\frac{1}{2} \Rightarrow m = -\frac{1}{2}, h = 1$

دو خط L_1 و L_2 با شیب ۲ با هم موازی هستند.

۶ الف) خط با شیب m و عرض از مبدأ h معادله‌ای به صورت $y = mx + h$ دارد.

ب) می‌خواهیم معادله خط L، گذرا از دو نقطه $A(0, 7)$ و $B(3, 1)$ را بنویسیم. برای این کار،

ابتدا شیب خط را محاسبه می‌کنیم:

$$m = \frac{y_B - y_A}{x_B - x_A} = \frac{1 - 7}{3 - 0} = -2$$

معادله خط: $y = -2x + h$

البته اگر به مختصات نقطه $A(0, 7)$ از خط L دقت کنیم، بدون محاسبه متوجه می‌شویم که

عرض از مبدأ این خط $h = 7$ است. پس:

معادله خط L: $y = -2x + 7$

پ) معادله خط گذرنده از نقطه $P(2, -1)$ را بنویسید؛ به طوری که با خط $y = 3x - 4$ موازی باشد.

شیب دو خط موازی با یکدیگر برابر است، پس $m = 3$ است.

$$\begin{aligned} y = mx + h &\Rightarrow y = 3x + h \xrightarrow{P(2, -1)} -1 = 3(2) + h \Rightarrow h = -7 \\ &\Rightarrow y = 3x - 7 \end{aligned}$$

معادله خط گذرنده از نقطه (x_0, y_0) با شیب m برابر است با: $(y - y_0) = m(x - x_0)$

$$\begin{aligned} y - y_0 &= m(x - x_0) \Rightarrow y - (-1) = 3(x - 2) \Rightarrow y + 1 = 3x - 6 \\ &\Rightarrow y = 3x - 6 - 1 \Rightarrow y = 3x - 7 \end{aligned}$$

کاردکلاس | ص ۴ کتاب درسی

در هر قسمت شیب دو خط داده شده را به دست آورید و مشخص کنید که دو خط نسبت به هم چه وضعی دارند. (موازی، عمود یا متقاطع غیرعمود؟)

الف) $L: y = 5x - 2$

$T: y = \frac{-1}{5}x + 3$

دو خط بر هم عمودند. $L: m = 5, T: m' = \frac{-1}{5} \Rightarrow mm' = 5(\frac{-1}{5}) = -1 \Rightarrow mm' = -1$

ب) $L: y = \frac{1}{4}x + 7$

$T: x - 2y = 1$

دو خط با هم موازی اند. $L: m = \frac{1}{4}, T: 2y = x - 1 \Rightarrow y = \frac{x}{2} - \frac{1}{2} \Rightarrow m = \frac{1}{2} \Rightarrow m = m' \Rightarrow$

پ) $L: 2x - 3y + 3 = 0$

$T: 3x + 2y = 0$

$$\left. \begin{aligned} L: 3y = 2x + 3 \Rightarrow y = \frac{2}{3}x + 1 \Rightarrow m = \frac{2}{3} \\ T: 2y = -3x \Rightarrow y = \frac{-3}{2}x \Rightarrow m' = \frac{-3}{2} \end{aligned} \right\} \Rightarrow mm' = \frac{2}{3} \times (\frac{-3}{2}) = -1$$

$\Rightarrow$ دو خط بر هم عمودند.

ت) $L: x = 1$

$T: y = -3$

$\left. \begin{aligned} L: \text{این خط عمودی است.} \\ T: \text{این خط افقی است. } (m = 0) \end{aligned} \right\} \Rightarrow$ دو خط بر هم عمودند.

ث) $L: y = 3x + 1$

$T: x = 3y - 1$

$L: m = 3, T: 3y = x + 1 \Rightarrow y = \frac{1}{3}x + \frac{1}{3} \Rightarrow m' = \frac{1}{3} \Rightarrow mm' = 3(\frac{1}{3}) = 1 \neq -1$

$\Rightarrow$ دو خط متقاطع غیرعمود هستند.

۲ خط L به معادله $2y - 3x = 1$ و خط T با عرض از مبدأ 5 به معادله $y = mx + 5$ را در نظر بگیرید.

الف) m را طوری بیابید که خط T با خط L موازی باشد.

$$L: 2y - 3x = 1 \Rightarrow 2y = 3x + 1 \Rightarrow y = \frac{3}{2}x + \frac{1}{2} \Rightarrow m' = \frac{3}{2}, T: y = mx + 5$$

$$\text{ب) به ازای چه مقداری از } m \text{ دو خط بر یکدیگر عمودند؟}$$

$$m = m' = \frac{3}{2} \Rightarrow y = \frac{3}{2}x + 5$$

$$\text{ب) به ازای چه مقداری از } m \text{ دو خط بر یکدیگر عمودند؟}$$

$$mm' = -1 \Rightarrow m \times \left(\frac{3}{2}\right) = -1 \Rightarrow m = -\frac{2}{3} \Rightarrow y = -\frac{2}{3}x + 5$$

۳ مربع $ABCD$ در ناحیه اول صفحه مختصات واقع است. به طوری که $A(5, 1)$ و $B(10, 4)$ دو رأس مجاور آن هستند.

الف) شیب ضلع AB را بنویسید.

$$m_{AB} = \frac{4-1}{10-5} = \frac{3}{5}$$

ب) شیب ضلع AD را حساب کنید و معادله این ضلع را بنویسید.

در مربع دو ضلع روبه‌رو موازی‌اند، بنابراین $m_{AD} = m_{BC}$.

$$m_{BC} = \frac{9-4}{7-10} = \frac{5}{-3} = -\frac{5}{3} \Rightarrow m_{AD} = -\frac{5}{3}$$

$$y - y_0 = m(x - x_0) \xrightarrow{A(5,1)} y - 1 = -\frac{5}{3}(x - 5) \Rightarrow y = -\frac{5}{3}x + \frac{25}{3} + 1$$

$$\Rightarrow y = -\frac{5}{3}x + \frac{28}{3} \Rightarrow 3y = -5x + 28 \Rightarrow 5x + 3y = 28: AD \text{ (ضلع)}$$

پ) اگر بدانیم نقطه $C(7, 9)$ رأس سوم مربع است، مختصات رأس D را بیابید.

در مربع دو ضلع روبه‌رو موازی‌اند، بنابراین شیب یکسان دارند.

$$y - y_0 = m(x - x_0) \xrightarrow{C(7,9)} y - 9 = \frac{3}{5}(x - 7)$$

$$\Rightarrow 3x - 5y = -24: CD \text{ (ضلع)}$$

از برخورد دو خط (ضلع) AD و CD ، نقطه D به دست می‌آید:

$$\begin{cases} 5 \times \begin{cases} 5x + 3y = 28 \\ 3x - 5y = -24 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 25x + 15y = 140 \\ 9x - 15y = -72 \end{cases} \\ \Rightarrow 34x = 68 \Rightarrow x = 2 \end{cases}$$

$$5x + 3y = 28 \Rightarrow 5 \times 2 + 3y = 28 \Rightarrow 10 + 3y = 28 \Rightarrow 3y = 18 \Rightarrow y = 6$$

پس مختصات نقطه D به صورت $(2, 6)$ است.